REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

Anul IX. Maiu—Iunie, 1915. **Nr. 9—12.**

REDACTORI:

Dr. NICOLAE BĂLAN şi **Dr. SILVIU DRAGOMIR.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: **SIBIIU, strada REISENFELS Nr. 11.**

SIBIIU. — 1915.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

Anul IX. Maiu—Iunie, 1915. Nr. 9—12.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 coroane; pe o jumătate de an 5 coroane.
Pentru România 12 Lei. — Un număr 50 fil.

Ostași credincioși în Noul Testament.

Cineva, încă dintre cei vechi, a făcut constatarea, că nu s'a găsit nici o singură femeie care să-i fi făcut Mântuitorului, în decursul petrecerii sale pe pământ, vreun rău sau vreo supărare.

Cu excepţia unui singur caz, acelaş lucru se poate spune şi despre *ostaşi.* Intr'adevăr, în afară de cazul cu ostaşii guvernatorului Ponţiu Pilat, cari au chinuit pe Mântuitorul (Mat. 27, 27 și urm.), tagma ostăşească are în Noul Testament reprezentanţi, cari îi fac onoare. Intâlnim între dânşii chiar figuri luminoase, în ale căror inimi începuse să strălucească schinteia credinţii.

In acest timp de răsboiu, cred că e destul de interesant să ne oprim puţin la ostaşii de cari se vorbeşte în Noul Testament.

Chiar la pragul Noului Testament, între mulţimea care venise să asculte predica sfântului Ioan Botezătorul, întâlnim şi ostaşi (Luca 3, 14). Nu credem să fi fost membrii de-ai garnizoanei romane din Ierusalim, căci aceştia nu prea înţelegeau limba în care vorbià sf. Ioan şi, ca unii cari n'aveau nădejdile poporului jidovesc, cu greu ar fi rămas atât de impresionaţi de solia

apropierii împărăţiei mesianice. Mai probabil e că vor fi fost mercenari, de origine iudaică, din mica oaste a lui Irod Antipa. Prin urmare n'au fost oameni dintre cei mai de seamă, căci jidovul care se respectà nu intrà în serviciul irodianilor împrietiniţi cu păgânii. Oare ce-i va fi adus pe aceşti ostaşi la Ioan? Dacă nu o vie dorinţă după mântuire, atunci probabil curiozitatea le va fi îndreptat paşii spre marele predicator, ori poate stăpânul lor Irod, care nu se simţeà sigur în poziţia lui, îi va fi trimis să supravegheze ca jandarmi marile adunări de popor din valea Iordanului. Dar ori care ar fi fost motivul venirii lor, fapt e, că ajungând sub impresia puternicelor cuvinte ale sf. Ioan, s'a petrecut ceva neobicinuit în sufletul lor. Par'că au fost atinşi de suflul unei noue vieţi. Ingrijoraţi de soartea lor, ei s'au apropiat cu sfială de solul dumnezeesc şi l-au întrebat: «*Dară noi ce vom face?*» Răspunsul ce-l primesc e scurt şi conţine îndatoriri elementare: «*Pe nimenea nu asupriţi, nici să grăiţi de rău, ci să vă ajungă leafa voastră*». Prin acest răspuns, sf. Ioan, deoparte ia în apărare drepturile poporului, care pe acele vremuri aveà să sufere mult din cauza jafurilor şi exceselor de tot felul la cari se dedau ostaşii, de altă parte îi îndrumà pe aceştia la stăpânire de sine, la supunere şi la mulţumire cu puţin. In manuarea armelor au putut să fie bine instruiţi acei soldaţi, dar în privinţa datorinţelor faţă de Dumnezeu sf. Ioan îi consideră şi tratează numai ca pe nişte recruţi începători; de aceea le dă un program moral atât de simplu şi uşor de împlinit, care însă şi astăzi, mai ales în partea primă a lui, e bine să fie împrospătat.

Cea mai simpatică figură de ostaş din Noul Testament e, fără îndoială, *sutaşul din Capernaum.* El

erà comandantul garnizoanei din acest oraş. Deşì păgân, se interesà foarte mult de comunitatea religioasă a iudeilor, pe seama cărora ridicase din mijloacele proprii o sinagogă. Pentru această jertfă şi pentru iubirea ce o arătase poporului jidovesc, fruntaşii din Capernaum ai acestui popor îl preţuiau mult şi — dupăcum ne relatează ev. Luca c. 7, 1—10 — s'au arătat aplicaţi să intervină în interesul lui la Mântuitorul. De s'a întâmplat acest lucru ori de a intervenit sutaşul însuş în persoană — dupăcum ne spune ev. Mateiu c. 8, 5—10 — e chestie secundară; lucrul principal în purtarea lui e *încrederea neţărmurită şi smerenia sinceră* cu care s'a adresat Mântuitorului?

Şi care-i erà rugămintea? El aveà un servitor — nu ostaş, ci sclav — care zăceà greu bolnav. Ingrijindu-se de dânsul ca un părinte şi dorind să-l vadă cât mai îngrabă iarăş sănătos, s'a cugetat la ajutorul ce i l'ar puteà da Mântuitorul. El erà convins că dela Mântuitorul poate să primească într'adevăr ajutorul ce-l doreà. Trăind în Capernaum, a avut ocazie să vadă pe Mântuitorul, să-l audă vorbind poporului şi să cunoască multele binefaceri ce le-a împărtăşit celorce se apropiau de dânsul. Acum, când s'a răspândit ştirea că prorocul cel mare a venit iarăş în «oraşul său» — cum se numeà Capernaumul, — sutaşul s'a grăbit să-l roage, ca să-i tămăduească servitorul. Cu mintea lui de ostaş şi cu înţelegerea ce-o aveà în lucrurile religioase, şi-a făcut judecata cam aşa: «In împărăţia lui Dumnezeu încă nu poate fi admisă nesupunerea, cum nu o tolerez nici eu în cohorta mea, ci când zic unui ostaş mergi, merge, şi altuia vino, vine, iar slugii mele fă aceasta, şi face. Intocmai aşa şi acest Invăţător extraordinar e destul să poruncească ceva, ca să se şi întâmple ceeace voeşte».

In smerenia lui nici nu s'a simţit vrednic să intre Mântuitorul sub acoperemântul casei sale, ci-l rugă aşa: «Zi numai cu cuvântul şi se va tămăduì sluga mea».

Incunjurat de neîncrederea şi chiar de dujmănia conducătorilor poporului său şi uneori mâhnit chiar de puţinătatea credinţii ucenicilor săi, Acela, care «întru ale sale a venit, şi ai săi pe dânsul nu l'au primit» — a trebuit să simtă o mare şi o rară bucurie văzând încrederea ce i-a arătat-o acest luminat ofiţer păgân. Cu faţa înseninată şi privind drept în ochii credinciosului sutaş, i-a dat răspunsul: «mergi, şi precum ai crezut, să fie ţie!» Din acel ceas i-s'a făcut sănătos servitorul, iar el, sutaşul, a fost numărat între cei mulţi, cari dela răsărituri şi dela apusuri vor venì şi se vor odihnì întru împărăţia ceriurilor.

Intr'adevăr frumoasă pildă de credinţă, plină de încredere şi smerenie! Oare ce-ar puteà oprì pe ostaşii de astăzi să urmeze această pildă a camaradului lor de pe ţărmurul lacului Ghenezaretului? De sigur nu împrejurările externe ale vieţii, căci acestea au fost cu mult mai grele pentru sutaşul roman, ci necredinţa, frica de oameni şi alipirea de cele lumeşti!

Unii sunt de părerea că şi acel *«om împărătesc»* (βασιλικός adecă slujbaş al regelui Irod Antipa), — de loc tot din Capernaum — de care se vorbeşte la ev. Ioan c. 4, 46—54, ar fi făcut parte tot din tagma ostăşească. Ba s'a zis chiar că cazul lui ar fi indentic cu al sutaşului de care vorbirăm mai înainte; deci am aveà de-a face numai cu două relatări diferite ale unuia şi aceluiaş caz.

Dar părerea din urmă e evident greşită. Ambele cazuri se deosebesc unul de altul. In cazul prim e vorba

de *servul* sutaşului, în casul al doilea de *fiul* acelui om împărătesc. Şi în ce priveşte păşirea şi caracterul unuia şi a celuialalt e mare deosebirea. Sutaşul păgân s'a arătat, ca o pildă frumoasă de smerenie şi credinţă, încât a stors chiar mirarea Mântuitorului; omul împărătesc însă, probabil iudeu de origine, numai cu încetul a ajuns la credinţă, căci pe el îl ardeà de ajutorul ce-i trebuià într'o lipsă externă: însănătoşarea fiului său.

Mânat de iubirea părintească, el aleargă înaintea Mântuitorului până la Cana Galileei şi-l roagă să vină la Capernaum, ca să-i tămăduească fiul bolnav de moarte. Mântuitorul însă îi respinge cererea prin imputarea, pe care o face tuturor Galileenilor, că îi cer mereu semne şi minuni ca să creadă într'ânsul. Omul împărătesc primeşte imputarea aceasta fără răspuns, dar îşi repetă rugarea să grăbească a venì până ce n'a murit fiul său. In urma acestei stăruinţe, din care rezultà că aşteaptă ceva mai mult decât numai satisfacerea curiozităţii de-a vedeà minuni, Mântuitorul îi împlineşte cererea. Dar nu s'a dus la bolnav acasă, ci l-a vindecat dela distanţă, ceeace a comunicat îndureratului părinte prin cuvintele: «mergi, că fiul tău viu este», ca şi când ar fi voit să-i zică: crede şi numai cuvintelor mele, fără să vezi semne şi minuni. Părintele a şi crezut şi cu deplină încredere a plecat spre casă. Incă pe drum fiind, i-au adus slugile ştirea, că fiului său i-s'a făcut mai bine din ceasul când i-a dat Mântuitorul asigurarea, că trăeşte. In urma acestora «*a crezut el şi toată casa lui*».

Vedem cum prin contact cu Mântuitorul credinţa acestui om împărătesc creşte pas cu pas, pânăce, sub imperia binefacerii primite, se sălăşlueşte şi în sufletele tuturor celor din casa lui.

O altă inimă de ostaş a început să bată pentru Hristos lângă lemnul crucii de pe Golgota.

E sutaşul care, de sigur la porunca guvernatorului, a însoţit pe Mântuitorul din pretoriu până la locul răstignirii.

Acest om a avut ocazie să vadă executând pe mulţi condamnaţi. Inima lui se împietrise cu totul în faţa unor asemenea scene grozave. Nepăsător va fi privit el când ostaşii guvernatorului au chinuit şi batjocorit pe Mântuitorul în curtea pretorului. Pe cale spre Golgota îşi va fi depănat a lene gândurile sale, trimiţându-le din acest mediu jidovesc, ce-l plictiseà nespus, departe spre Italia şi capitala ei plină de plăceri şi distracţii. O singură dată a fost întrerupt: atunci când cel condamnat căzuse sub greutatea crucii şi când întreg convoiul a trebuit să se oprească, până ce s'a găsit acel Simeon Chirineul, ţăran cu umerii laţi, care a dus mai departe povara.

Totuşi el n'a putut rămâneà nepăsător până în sfârşit. Inainte de toate însaşi purtarea neobicinuită a jidovilor îi va fi atras atenţiunea asupra celor ce se petreceau. Alte dăţi, de câteori soldaţii romani puneau mâna pe câte un fiu de-alui Israil, soţii din neamul lui se revoltau şi protestau sgomotos. Acum însă ei înşişi au târât înaintea procuratorului pe unul de ai lor şi când procuratorul n'a găsit nici o vină ca să-l osândească, mulţimea înfuriată a strigat: răstigneşte-l! Oare pentruce? Iată, chiar şi fruntaşii poporului au ieşit la locul de osândă. «Arhiereii, batjocorindu-l împreună cu cărturarii şi cu bătrânii ziceau: pe alţii au mântuit, iar pe sine nu poate să se mântuiască. De este împăratul lui Israil, pogoare-se acum de pe cruce şi vom crede lui». (Mateiu 27, 41—42). Când a auzit sutaşul acestea, priveà cu toată încordarea la Mântuitorul.

Dar cea mai adâncă impresie a făcut-o asupra lui *eroismul neînfrânt* cu care a suportat Mântuitorul chinurile crucificării. S'a zis că un bărbat face impresie, în deosebi asupra altor bărbaţi, prin faptele ce le săvârşeşte. Cu acelaş drept se poate zice şi aceea, că adevărata mărime sufletească a unui bărbat se manifestă mai ales prin felul cum îşi suportă suferinţele. Sutaşul roman a văzut în expresia feţii (Marcu 15, 39) şi în întreagă atitudinea celui crucificat ceva, ce i-a impus grozav şi i-a stors toată admiraţia; el a văzut eroismul moral al unui bărbat care poate fi omorât dar nu poate fi biruit, ba mai mult: care nu sufere pentrucă *trebuie*, ci pentrucă *vrea* să sufere, fiind sigur că numai prin suferinţe şi moarte ajunge la biruinţă deplină. Când Mântuitorul şi-a plecat capul, s'a cutremurat pământul şi s'au despicat pietrile, dar s'a cutremurat şi inima sutaşului şi i-s'a deschis glasul mărind pe Dumnezeu (Luca 23, 47) şi mărturisind: «Adevărat, omul acesta Fiul lui Dumnezeu erà!» (Marcu 15, 39). Iară ostaşii ceice erau cu el împreună păzind pe Isus, au strigat: «Adevărat Fiul lui Dumnezeu erà acesta!» (Mat. 27, 54).

Cel dintâi ostaş din Noul Testament, pe care-l cunoaştem şi după nume, e *sutaşul Cornelie* din Cezarea Palestinei. Ce e drept, tradiţia a dat nume şi sutaşului care a stat de pază pe Golgota: Longin să-l fi chemat; o altă tradiţie îl numeşte Petroniu. Prin urmare nu-i ştim numele. Sutaşul cel din Capernaum a rămas pentru toate timpurile un simpatic anonim.

Istoria convertirii lui Cornelie la creştinism (Fapt. Ap. c. 10) ne scoate din interiorul îngust al ţărişoarei jidoveşti şi ne transportă pe ţărmurul lovit de valuri şi'n aierul curat al mării, de unde privirei rătăcitoare a călătorului i-se deschid orizonturi îndepărtate. In oraşele

Ioppe şi Cezarea, Petru, apostolul cel ce cu greu se puteà despărţì de prejudiţiile jidoveşti, a fost luminat să înţeleagă, că Dumnezeu nu cere ca păgânii să treacă mai întâi prin legea iudaică pentru a ajunge la altarul creştin, ci că «din tot neamul, acela care să teme de el şi face dreptate, primit este înaintea lui». Pe ţărmurul mării largi, pescarului de lângă lacul Ghenezaretului i-se deschid ochii sufleteşti ca să vadă întinsul ocean de popoare ale lumii păgâne, pe cari Dumnezeul mântuirii, care nu caută la faţă, le-a chemat la ospăţul evangheliei. Şi în acest ocean, nu numai în lacul strâmt al poporului jidovesc, apostolii aveau să fie pescari de oameni. De această descoperire e legată întâlnirea apostolului Petru cu sutaşul Cornelie.

Acest ostaş se vede a fi fost om cu suflet adânc. Cultul zeilor păgâni, pe care în urma oficiului său trebuià să-l practice, nu-l mulţumeà. Ca mulţi dintre contimporanii săi cari se găseau în căutare după o concepţie despre lume şi vieaţă care să le satisfacă mintea şi inima, s'a apropiat de credinţele religioase ale jidovilor. Ceea ce le plăceà păgânilor din această religiune erà îndeosebi credinţa limpede într'un Dumnezeu creator şi guvernator al lumii. Fără să fi trecut cu totul la iudaism, aceşti semiprozeliţi cercetau sinagogele şi aveau reputaţia unor oameni cu viu interes religios. Despre Cornelie se spune mai mult: «el erà cucernic şi temător de Dumnezeu cu toată casa sa, şi făcând milostenii multe şi rugându-se lui Dumnezeu totdeauna».

Intr'una din zile, când îşi făceà rugăciunea la orele trei după ameazi (se vede că ţineà ceasurile jidoveşti), a avut o viziune în care i-s'a arătat îngerul Domnului şi l-a îndrumat la apostolul Petru, care se găseà în oraşul Ioppe (Iaffa, ceva peste 40 km. spre sud dela Cezarea)

şi care venind îi va spune ce să facă. Cât de mult a trebuit să se dorească după pace cu Dumnezeu şi cât de fierbinte a trebuit să se roage acest ostaş, ca să i-se fi putut spune: «rugăciunile tale şi milosteniile tale s'au suit întru pomenire înaintea lui Dumnezeu»! După ce s'a dus îngerul îndată a trimis Cornelie pe «doi din servii săi şi pe un ostaş cucernic din cei ce erau sub ascultarea lui» la Ioppe după apostolul Petru. — Aşa este firea cucerniciei: ea se propagă dela stăpân la servi, dela ofiţer la ostaşii subalterni. — Inainte de-a ajunge trimişii lui Cornelie la Ioppe, Petru a fost pregătit şi el printr'o viziune (Fapt. Ap. 10, 9—17), ca să nu considere de spurcat nimic din ceeace a creat Dumnezeu. Petru a primit învitarea solilor lui Cornelie şi a doua zi a plecat împreună cu dânşii şi cu alţi creştini la Cezarea. Aici îi aşteptà sutaşul, care învitase şi rudenii şi amici iubiţi de ai săi, ca să-i facă apostolului o primire cât mai frumoasă şi ca să se împărtăşească cât mai mulţi din învăţăturile ce le aduceà.

Petru a vorbit apoi cele ce-i umpleau inima lui. Şi încă grăind el «a căzut Duhul sfânt peste toţi cei ce auzeau cuvântul lui». Prin urmare şi asupra celei dintâi adunări de credincioşi dintre păgâni s'a pogorît Duhul sfânt, ca şi asupra apostolilor în ziua cincizecimei. După această strălucită dovadă a primirei păgânilor din partea lui Dumnezeu, Petru a poruncit celor de faţă să se boteze în numele Domnului Isus Hristos. In fericita casă a sutaşului Cornelie din Cezarea s'a făcut acest minunat început al intrării păgânilor în sânul bisericei lui Hristos.

In fine să nu lăsăm neamintit nici pe *Iulie*, sutaşul din cohorta împărătească, care a condus pe apostolul Pavel la Roma. Ce e drept n'avem nici o mărturie că ar fi fost om cu credinţă, dar ştim că s'a purtat cu

toată stima şi prevenirea faţă de marele apostol şi a ascultat de sfaturile ce i-le-a dat acesta (Fapt. Ap. c. 27 şi 28) în decursul călătoriei lungi şi primejdioase ce au făcut-o împreună. Pavel se pare că aveà un oarecare interes faţă de chestiile militare, dacă e permis să deducem acest lucru din asemănările ce le ia din vieaţa ostăşească şi pe cari le aplică la apostolatul şi la vieaţa creştinească (d. ex. Tessal. 5, 8; II Cor. 6, 7; 10, 4 şi urm.; Rom. 6, 13; Efs. 6, 11—18; II Tim. 2, 2—6).

Totuşi din asemenea expresii nu putem face încheierea, că apostolul Pavel ar fi aprobat militarismul. Cu atât mai puţin rezultă acest lucru din celelalte locuri ale Noului Testament, în cari e vorba de ostaşi. Cazul sutaşului din Capernaum, al sutaşului de lângă crucea Mântuitorului, al sutaşului Cornelie din Cezarea nu sunt amintite pentru a scoate la iveală calitatea lor de ostaşi. Că au fost ostaşi, e lucru de tot secundar pentru evanghelişti.

Dar nici aceea nu se poate spune, că în Noul Testament s'ar stabilì o incompatibilitate între calitatea de ostaş şi caracterul creştinesc. Se pare că şi în chestiunea aceasta s'a procedat după principiul apostolului Pavel, ca fiecare să rămână în acea stare în care l-a găsit chemarea lui Dumnezeu. Aşà se explică faptul, că în veacurile următoare evanghelia s'a răspândit din ce în ce mai mult printre ostaşi. Cunoaştem şi astfel de ostaşi cari şi-au jertfit chiar vieaţa, ca mucenici, pentru credinţa lor creştinească. In fine întoarcerea dela păgânism la creştinism, dela Iupiter capitolinul la Hristos cel înviat din morţi s'a îndeplinit pe faţă mai întâi în armată. Steagurile ce le-au purtat ostaşii împăratului Constantin aveau pe ele monogramul lui Hristos!

Dr. Nicolae Bălan.

Trei episcopi vechi ai Orăzii Mari.

In manifestul din 4 Martie 1695 al împăratului Leopold I, cu care se dă voie patriarhului din Carloviţ, Arseniu Cernovici, ca să-şi organizeze ierarhia nouă, se face amintire de *Efrem Beniamin* (Baniamin), episcopul Orăzii şi Agriei [1] (Eger).

Cine a precedat și cine a urmat la Oradea-mare lui Efrem, din lipsă de date nu putem şti.

Istoricii noştri spun, — însă fără a se răzimà pe vreo dovadă, — că Efrem încă în anul numirii sale a şi răposat.

Fie oricum, pentru curiozitatea noastră de acum ajungă și atâta numai, că cel puţin ştim numele titularului dintre anii 1710—1713. Pe acesta îl cheamă *Petru Hristofor* şi e veşnicit pentru posteritate de colegul său mai tiner, Meletie Kovács, primul arhiereu unit al Orăzii-mari.

Kovács, în buletinul oficial, prezentat episcopului latin al Orăzii-mari despre vizita canonică din anul 1752, făcută în ţinutul Beliului, scrie, că preotul Ioan Pop din parohia Nyármos, când cu redactarea îndatinatului sumar,[2] la întrebarea stereotipă, că cine şi când l'a hirotonit întru presbiter, spune că, cam cu vr'o 40 de ani în urmă l'a sfinţit la Oradea-mare Petru Hristofor, episcopul Orăzii-mari («Christofor Péter váradi vladika»). [3]

Se ştie azi, tot numai în urma lui Bunyitay, canonic latin în Oradea-mare şi membru al academiei

---

[1] *Szalay László* «A magyarországi szerb telepek». Pest 1861 pag. 135.

[2] Actul original unguresc iscălit de Kovács şi cu pecete, se află până azi în bună stare la arhiva diecezii latino-catolice. E de 21 coale format folio. Patru coale din urmă blance.

[3] *Bunyitay* Vince «Biharmegye oláhjai s a vallás unió». Budapest 1892 pag. 36 cu nota 3; 37; 60 cu nota 2; 61; 62.

maghiare, că pe la 1710, ținutul Biinșului, se lăpădase pe deantregul de unire, care departe de a-i aduce vreo ușurare, din contră: îi mai zeciuià și puținul câștig al sudoarei feței subte și arse!

Mihai Kébell, vicarul capitular, cu data 29 Maiu 1711, scrie din Oradea-mare episcopului nou numit, dar neîntrodus încă, lui Emeric comite de Csáky, la Szepesmindszent, că a călătorit printre cei scăzuți, dar «nu cu multă mângăiere, căci s'au declarat rupt ales, cumcă nu se vor întoarce, până nu vor primì ordin dela episcopul grec (și șizmatic) *Affatim* din Muntenia».[4]

Din împrejurarea, că Biinșenii se provoacă la exarhul Antim Ivireanul, trebue să dăm cu socoteala, că acest răspuns batjocoritor a fost pus în gura lor de însuși episcopul Petru Hristofor și că pe el îl va fi trimis la Oradea-mare tot numai numitul mitropolit al Ungrovlahiei.

Almanahul ierarhiei sârbești ungurene, nu înregistează numele lui Petru Hristofor.

Dacă se și rupe cu Petru Hristofor seria episcopilor orădani ortodocși — învieze, crească și înflorească în curând seria a II-a. Deși episcopul latin apucase a străluci prea tare, decât ca să mai rămână niţică umbră și pentru aciuirea modestă a unui episcop ortodox, totuși Klio mai pomenește de un *episcop anonim*, călător (perideuta) prin Bihor, încă înainte de primul episcop cunoscut cu numele până acum, adecă înainte de Efrem Beniamin. Pe la anul 1664, adecă pe vremea când Oradea cu jurul ei erà smulsă de sub stăpânirea principelui ardelean și prefăcută în pașalic turcesc, episcopul misionar «*rácz lagyika*» trimis de patriarhul Țărigradului

[4] *Idem* ibidinem: 35 și nota 2; 36. Epistola lui Kébell în arhiva episcopală, respective parohială, din Szepesmindszent; fascicolul VIII Nr. 289.

şi înzestrat cu «salvus conductus» dela marele vizir, cutrieră sănătos şi vesel regiunile: Élesd, Popmezeu şi Biinş. Insă Românii, negreşit aţâţaţi de calvini, nu-l întimpinau cu dragoste pretutindenea; care desigur nu venià numai iată aşa în numele Domnului, ca să păzească legea, ci mai vârtos ca să calce el cu biruri şi birşaguri,[5] pe toţi preoţii, chinejii şi libertinii, cari ar nesocotì legea Domnului.

Dela toată «porta» (de fum) 2 polture,[6] de fiecare bisericuţă cel puţin 4 fl. Un preot aveà să plătească 2 fl., dar pe mulţi îi trăgeà până şi 40 fl. şi mai bine. Preoţii bigami, dacă nu preferiau să fie separaţi de concubinele lor, aveau a da arhiereului până la 40 taleri, la din contră erau răspopiţi fără nici o milă. Mai aveau apoi aceşti preoţi să plătească câte 60 de bani şi atunci, când li se năşteà vreun băiat ori fetiţă nelegitimă. Episcopul mai incassà această sumuliţă şi atunci, când preotului i se întâmplà să-i moară concubina.

Părţile cari se divorţau, plăteau una fiecare câte 12 fl.[7]

Nu pot aflà dacă la acest episcop se refereşte un martor dela cercetarea frământărilor bisericeşti din vara a. 1727, laicul Ioan Martin din Chişlaz, când mărturiseşte: «că după răsboiul cu turcii, în ţinutul acesta preoţii au început să-i înveţe legea calvină, dar după aceea venind pe aici *un episcop român* (oláh Püspök érkezvén ide) *a pedepsit şi bătut pe astfel de preoţi*, şi de atunci nu se mai învaţă legea calvină».[8]

---

[5] *T. V. Păcăţian*, «Istoriografii vechi, istoriografii noi». Sibiiu 1904 pag. 25.

[6] O poltură (vulgo potoră) aveà 3 fileri. *Nilles* «Symbolae» I pag. 446 cu nota 1.

[7] Epistola sincronă a lui Toma Kisfalvy în revista «Magyar Sion» VI. Strigon pag. 834–836. *Bunyitay* ibid. 32 cu nota 1: 33 şi 34.

[8] *Firu, Biser.* etc. o. c. pag. 34.

In istorie deci până acum se ştie de 3 episcopi ortodocşi ai Orăzii-mari.

La doi le ştim şi numele, pe când numele celui mai vechiu nu ni s'a păstrat.

Până în 9 Martie 1892, se ştià numai de Efrem Beniamin. La data aceasta vorbind Bunyitay în şedinţa academiei maghiare din Budapesta despre românii bihoreni şi unirea lor religioasă, pe lângă alte multe date noi şi importante, ni-a destăinuit informaţiuni şi despre aceşti doi episcopi necunoscuţi. ***Gruia.***

Societăţi pentru cultivarea raporturilor internaţionale şi a uniunii bisericeşti.[1]

In anii din urmă s'au înfiinţat mai multe societăţi cu scopul de-a lucrà la apropierea dintre diferite popoare şi biserici. Pe urma răsboiului activitatea acestor societăţi s'a întrerupt ori chiar sistat cu totul.

Cea mai însemnată societate germano-engleză de acest fel a fost întemeiată în anul 1909 şi se numeà: *«Comitetul bisericesc pentru cultivarea raporturilor de prietinie între Britania şi Germania»*. Dela anul 1913 încoace acest comitet a publicat şi un organ al său sub titlul: *«Die Eiche»*, care şi-a fixat următorul program: In lupta dintre popoare să lucreze în interesul păcii prin trezirea conştiinţei creştine; să clarifice şi să combată neînţelegerile ce se găsesc între Englezi şi Germani, în deosebi în cercurile bisericeşti; să facă cunoscute rezultatele lucrării pentru pace în ambele ţări şi să pună bază pentru o prietinie anglo-germană pe teren economic; prin articole despre chestiunile bisericeşti, teologice şi

[1] După «Internaţionale Kirchliche Zeitschrift». 1915 Nr. 2.

sociale să dee informaţiuni asupra vieţii religioase din Anglia; să întărească raporturile dintre cele două popoare prin comunitatea şi schimbul de idei între ele etc. In timpul scurt cât a apărut revista, comitetul a pus serioase silinţe să realizeze acest bogat program.

Numărul membrilor comitetului creşteà mereu; numai preoţi protestanţi făceau parte dintr'ânsul peste 3000. In 8 Aprilie s'a ţinut un congres al prietinilor acestui comitet la Londra, iar în 28 Aprilie 1914 s'a ţinut un congres al comitetului la Berlin. Cu ocazia acestor congrese s'au rostit din ambele părţi discursuri frumoase, în cari se accentuà prietinia dintre cele două popoare. Numărul de pe Iulie 1914 a revistei «Eiche» a adus acele discursuri, dar numărul următor, de după declararea războiului, nu mai vorbeşte despre scopul special urmărit până atunci, ci aduce o declaraţiune a redacţiei, în care se spune că revista va apare mai departe ca organ pentru etica socială şi internaţională şi pentru stabilirea de raporturi prietineşti între biserici.

In urma războiului şi-a întrerupt apariţia revista «*Mesrop*», organul *societăţii germano-armeneşti,* care abià începuse să apară. Această societate s'a desvoltat din alta mai veche şi îşi pusese de scop să contribue la încheierea unor strânse legături între poporul german şi cel armenesc. In fruntea societăţii se găseà un comitet compus din învăţaţi germani şi armeni, cari petrec în Germania. In Decemvrie trecut societatea a declarat, că după ivirea războiului dintre Rusia şi Turcia nu mai poate păşì în publicitate fără să se pronunţe asupra atitudinei Armenilor faţă de cele două partide ce se războiesc. Şi e inoportun să se pronunţe în această chestie, pentrucă poporul armenesc stă sub puterea ambelor

puteri ce se bat. Dela ivirea răsboiului încoace societatea desvoaltă o foarte folositoare activitate, pentru ca să uşureze traiul Armenilor cari se găsesc în Germania.

Se iniţiase şi o societate germană-grecească pentru cultivarea raporturilor între Germania şi Grecia. Această societate voià să adune membrii din toate cercurile sociale şi aparţinători oricăror confesiuni, iar cu începere dela anul nou 1915 proiectase să scoată o revistă cu titlul: «*Elada*». Dela izbucnirea răsboiului nu s'a mai auzit nimic despre această societate.

Mai mult zvon au făcut despre sine societăţile înfiinţate cu scopul de a mijlocì o apropiere *între anglicani şi ortodocşi*. In Anglia existau de mult timp două societăţi de acest fel. In anul 1864 s'a înfiinţat o *Asociaţie bisericească răsăriteană* (Easten Church Association), din care făceau parte anglicani şi ortodocşi de seamă şi care-şi pusese de scop să facă cunoscute în Anglia stările bisericeşti din Orient şi, fără să se cugete la tendinţe proselitiste, să pregătească calea pentru o comuniune bisericească între anglicani şi ortodocşi. Dar deodată cu moartea celor mai zeloşi membrii ai ei, după anul 1874 această societate a lâncezit, până-ce în anul 1893 a fost organizată din nou şi de atunci încoace a publicat o întreagă serie de scrieri.

O deosebită însemnătate a avut o altă societate, înfiinţată la anul 1906: «*Anglican and Eastern-Orthodox Churches Union*». Această societate şi-a ţinut în ziua de 22 Octomvrie 1914 al 8-lea congres anual. Congresul s'a început cu o liturghie solemnă şi cu cântări gregoriane, în biserica St.-Mary-le-Bow. Predica a ţinut-o episcopul Dr. Bury. In şedinţa la care s'au tratat chestiunile administrative ale societăţii, au fost realeşi prezi-

denţii de onoare de până atunci: arhiepiscopul *Agatanghel* dela Iaroslav şi episcopul anglican Dr. *Blyth*, din Ierusalim. Contopindu-se cu această societate sora ei mai veche «Eastern Church Association», preşedintele acesteia Mr. Riley a fost ales vice-preşedinte al societăţilor astfel împreunate. Locul episcopului Dr. Blyth, care murì curând după congres, l-a ocupat episcopul de Londra. Societăţile contopite poartă titlul «*The Anglican and Eastern Association*». Scopul asociaţiei a fost precizat în următorul concluz:

«Societatea are scopul de-a întrunì în sânul ei membrii de-ai bisericei anglicane şi de-ai celei ortodoxe răsăritene: 1. pentruca să promoveze cunoaşterea mai apropiată, simpatiile şi raporturile amicale dintre ambele biserici, 2. pentruca să se roage şi să lucreze la reunirea bisericilor şi 3. să promoveze studiul creştinismului răsăritean».

Cu ocazia congresului s'a ţinut şi o întrunire publică, pe care a prezidat-o episcopul de Londra. În vorbirea de deschidere, acesta a declarat că se simte foarte măgulit, că ocupă de data aceea scaunul prezidial, căci evenimentele mari ai căror martori suntem, ar fi încheiat o strânsă legătură de iubire între biserica Rusiei şi a Angliei. El crede că acum nu mai e vorba de împărăţia britanică, ci acum se tratează de viitorul religiunei lumii, de viitorul religiunii întrupării lui Dumnezeu. Pentru Englezi şi pentru Ruşi e o fericire că stau umăr la umăr în această luptă. A făcut apoi amintire de călătoriile ce le-a făcut în Orient, unde a fost primit cu simpatie, atât în Rusia, cât şi la patriarhii din Ierusalim şi Antiohia. A luat în urmă cuvântul episcopul Dr. Bury, care încă a vorbit despre impresiile ce le-a primit cu ocaziunea

vizitelor ce le-a făcut pe la arhiepiscopii şi episcopii din Rusia.

Revista «*Internationale Kirchliche Zeitschrift*», de unde luăm pe dea-întregul informaţiunile din acest articol, se întreabă, că oare nu stă în legătură cu aceste evenimente, articolul publicat în «*Osservatore Romano*», dela 29 Oct. 1914 de «P. G. B. missionario», în care se spune cât de viu s'au interesat cei din urmă trei papi de ataşarea bisericilor răsăritene «disidente» la papism. Insă patriarhii din Constantinopol au respins toate învitările papilor. Patriarhul Antim V i-ar fi scris chiar papei Leon XIII: «Odată pentru totdeauna: dă-ne nouă pace; despre o unire noi nu vrem să ştim nimic», totuş aceasta n'a oprit pe Piu X să le aducă Răsăritenilor la cunoştinţă cât de mult îi iubeşte el şi cât de mult doreşte să fie şi ei cu dânsul asigurându-i că le va păstrà ritul şi particularităţile bisericeşti. Prin urmare papii sub unirea cu Roma nu înţeleg o *unire* adevărată, ci o *supunere* sub jurisdicţiunea papală. Intre astfel de împrejurări — adăogăm noi — de o «unire» a bisericii ortodoxe cu papismul, pentru cei cari cunosc gravitatea chestiunii, nici vorbă nu poate fi. Patriarhul Antim aveà tot dreptul cu răspunsul categoric ce l-a trimis papei.

Şi într'un congres al societăţii «*Englisch Church Union*» dela 25 Noemvrie a fost discutată chestiunea raportului bisericesc faţă de Răsărit. Preşedintele acestei societăţi e Lordul Halifax, care de multă vreme a folosit orice ocazie pentru o apropiere între biserica anglicană şi cea romană. Mr. W. J. Birbeck, care trece de cel mai bun cunoscător al istoriei ruseşti, a vorbit despre starea naţiunei şi a bisericei ruseşti. Celelalte vorbiri ce s'au

ţinut cu ocazia acelui congres s'au ocupat de raporturile bisericeşti din Apus.

Un mirean, cu numele Mr. Bischoff, a prezentat un program nou pentru «*Church Union*». Propunătorul a recunoscut, că în urma silinţelor puse de «Englisch Church Union», s'au îndulcit mult raporturile anglicanilor cu romano-catolicii, dar că atât numai nu e destul, ci societatea trebue să se întrepună pentru catolicismul roman în întregimea lui, orice opoziţie ar întâmpinà. Mai înainte «E. C. U.» încă aveà un program constătător din 6 puncte; acum încă trebue precizat programul ei în 6 puncte. Aceste «six points» formulate de propunătorul Mr. Bischoff, sunt de următorul cuprins:

1. Expunerea sacramentului sftei cuminecături. 2. Introducerea rugăciunilor către preacurata Fecioară, în forma unor servicii religioase publice. Aceasta va aduce cu sine propoveduirea dogmelor referitoare la preacurata fecioară şi va îndemnà pe creştini să se îndrepte în rugăciunile lor către dânsa — lucruri fără de cari nimenea nu poate fi catolic bun. 3. Dreptul de-a folosì la liturghie, în locul limbei poporului, limba latină. 4. Introducerea ordurilor monahale contemplative. Eu cred că nu se găseşte în această sală nimenea care în aceste săptămâni dureroase, să nu fi simţit trebuinţa ca Anglia să aibă mai mulţi bărbaţi şi mai multe femei, cari să se dedice cu totul rugăciunei şi meditaţiei. 5. Preoţime celibatară. Mă voiu mirà, de vă voiu puteà câştigà pentru acest punct. Dar pentru ţinta ce o am eu în vedere acest punct e o necesară punte de trecere. Chestiunea îşi are greutăţile ei, eu rog însă congresul să recunoască acest punct măcar ca un ideal. 6. Cele cinci puncte de până acum sunt numai o întroducere şi pregătire pentru al şaselea: restabilirea pe faţă a raporturilor noastre cu scaunul roman».

Lordul Halifax a făcut mai multe obiecţiuni în contra acestor propuneri, cari au provocat şi în pressă o discuţie destul de vie. Intoarcerea la catolicismul medieval care se cere prin aceste propuneri, au explicat-o cei mai mulţi ca fiind izvorîtă din aversiunea faţă de protestantism şi că autorul propunerii consideră sosit momentul, deodată cu acest răsboiu, ca biserica anglicană să se apropie de Roma papistă.

Vedem deci cum răsboiul, parte a făcut să înceteze lucrarea unor societăţi pentru apropierea dintre popoare şi biserici, parte a trezit noui nădejdi în alţii, în direcţiunea unor asemenea apropieri. In tot cazul timpul nu e potrivit pentru astfel de lucrări cari reclamă condiţii pacinice. Să vedem ce va fi după răsboiu!

Dr. N. Bălan.

Predică de întroducere în parohie.

Prea Onorate D-le Protopresbiter!

Iubiţi Creştini! Fraţilor!

Sf. evanghelist Ioan ne spune în Evanghelia sa, că Mântuitorul Hristos venind, după înviere, în mijlocul învăţăceilor săi, cari erau adunaţi într'o casă din Ierusalim, le-a zis: «Pace vouă, precum m'a trimis pe mine Tatăl şi eu vă trimit pe voi.... Luaţi Duh Sfânt.!» (Ioan 20, 21—22).

Cu cuvintele acestea a trimis mântuitorul pe apostolii săi ca să răspândească învăţătura legii creştine în toată lumea şi la toată zidirea. Tot cu cuvintele acestea au trimis şi apostolii pe ucenicii lor, pe preoţi, ca să răspândească legea creştină, să înveţe pe oameni din toate timpurile şi din toate locurile înţelepciunea Evangheliei

creştine, prin darul şi puterea Duhului sf., care le-a dat curajul şi priceperea de-a străbate în gând şi în inimi... «Precum m'a trimis pe mine Tatăl şi eu vă trimit pe voi»... «Luaţi Duh Sf.!» În aceste cuvinte se cuprinde dovada temeiului dumnezeiesc a slujbei preoţiei, a slujbei pe care începând cu ziua de azi vin ca să o săvârşesc în mijlocul D-voastre.

În această clipă, când pentru întâia dată stau îmbrăcat în odăjdiile sfintei slujbe, înaintea *acestui* sf. altar, gândul, credinţa, care mă străbate este, că vin să plinesc o chemare, să primesc o slujbă, care este aşezată însuş de Dumnezeu, pentru folosul oamenilor. Îmbrăcându-mă în vestmintele sfinte ale sfintei slujbe dumnezeeşti, cari închipuesc vestmintele împăratului, ale păstorului mare, ale mântuitorului nostru Iisus Hristos: «Sufletul meu se bucură întru Domnul, că m'a îmbrăcat în vestmântul mântuirii şi cu haina veseliei m'a împodobit..., sufletul meu se bucură şi binecuvintează pe Dumnezeu, «celce mă învinge cu putere şi a făcut fără prihană calea mea, celce îndreptează paşii mei cu ai cerbului şi peste cele înalte mă pune»...

Fiind înzestrat cu sf. dar al preoţiei primesc astăzi, iubiţi creştini, însărcinarea de a răspândì roadele acestui dar în această comună. Starea mea sufletească când primesc această însărcinare se aseamănă cu starea sufletească a unui ostaş, care pleacă la răsboiu, pleacă în luptă. Ostaşul pleacă la porunca împăratului, cu gândul, cu nădejdea să învingă, să cucerească, să ridice slava împărăţiei şi mărirea numelui împăratului său. Preotul încă este un ostaş. Adevărat, nu un ostaş, care se luptă cu armele ucigătoare ale mânilor omeneşti, ci un ostaş, care are să se lupte cu *arma Duhului*, care este *cuvântul* lui Dumnezeu (Ap. Pavel, Efeseni, 6, 17).

Împărăţia, pentru care are să se lupte preotul, este împărăţia lui Dumnezeu, care trebuie să vie pe pământ şi să se sălăşluiască între oameni. Iar împăratul, al cărui nume are să-l facă a fi slăvit, a cărui mărire are a o vestì şi ale cărui porunci are ale face să fie ascultate: este Dumnezeu, este Mântuitorul Hristos. Pentru aceea zice şi Apostolul Pavel: «Tu te luptă ca un bun ostaş al lui Hristos!»

Dacă preotul este un ostaş, care are menirea de-a luptà pentru lăţirea împărăţiei lui Dumnezeu, urmează, că chemarea lui, chemarea preoţească, în care prin voia lui Dumnezeu întru şi eu acum, este pe cât de însemnată şi măreaţă, pe atât de grea. Căci nu puţin lucru este a fi în slujba lui Dumnezeu, a vestì legile lui Dumnezu. Cu foarte mare răspundere este împreunată chemarea, de care, mărturisesc, că cu frică şi cu cutremur mă apropiu, de a lăţì împărăţia lui Dumnezeu între oameni de a face să stăpânească în gândul şi faptele lor legile şi poruncile împărăţiei lui Dumnezeu.

I. C.! Din mânile P. On. Domn Protopresbiter am primit astăzi sfânta Evanghelie, cartea care cuprinde cuvântul lui Dumnezeu. Aceasta este *arma* în lupta, ce am să o port.

În sfânta Scriptură însă chemarea preotului se aseamănă nu numai cu chemarea unui ostaş, ci şi cu chemarea unui păstor, după cuvintele Mântuitorului: «Eu sunt păstorul cel bun!» (Ioan, 10) ...«Păstorul cel bun sufletul şi-l pune pentru oi» (Ioan 10, 11). El merge înaintea oilor şi oile îl urmează, căci îi cunosc glasul (Ioan 10, 3—4). Păstorul cel bun poartă oile în păşunea cea bună (Ioan 10, 9). «Iară năimitul şi care nu este păstor, căruia nu sunt oile ale lui, vede lupul venind şi lasă oile şi fuge şi lupul le răpeşte pe ele şi risipeşte oile» (Ioan, 10, 13). Păstorul adevărat — se zice tot în

sf. Scriptură (Luca 15, 3—7) — pierzând din 100 de oi una, lasă pe cele 99 şi se duce să caute pe cea pierdută, mare grijă având ca să nu se peardă din turma sa nici o singură oaie... Preotul încă este un păstor: păstorul sufletesc al turmei celei cuvântătoare, al credincioşilor lui încredinţaţi. Precum păstorul cel bun poartă turma sa în păşunea cea bună, astfel şi preotul are datoria a-şi purtà turma sa cuvântătoare, pe credincioşii săi, prin câmpiile cele înverzite ale cunoştinţii de Dumnezeu; are să-i hrănească cu hrana cea de lipsă sufletului a învăţăturii, a luminii Evangheliei creştine; are a-i ferì de mlaştinile necredinţii, de buruenile cele rele ale învăţăturilor rătăcite, cari pricinuesc boale trupeşti şi sufleteşti şi adeseori şi moarte. Precum păstorul adevărat trebue să-şi grijească turma de lupii cei răpitori tot astfel şi preotul are datoria a-şi grijì turma sa cuvântătoare de oamenii cei răi, cari ca şi lupii răpitori, vin — adeseori în piele de oaie — cu gânduri dujmane de a ademenì, de a răpì şi nimicì.

Şi precum păstorul adevărat merge şi caută oaia cea rătăcită, care s'a pierdut din 100 de oi, tot astfel şi preotul are datoria să nu lase a se pierde, a fi rătăcit nici unul din credincioşii lui, căci el este răspunzător înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul fiecăruia, dupăcum un părinte este răspunzător pentru fiii săi. «Sângele celui fără de lege din mâna ta îl voiu cere», — îi zice preotului Dumnezeu, prin cuvintele proorocului. (Ezehil 3, 20).

I. C.! Ca un ostaş al împărăţiei lui Dumnezeu şi ca un păstor sufletesc al Dumnivoastre, vin eu astăzi în mijlocul Dumnivoastre. Vin cu *nădejdea* şi cu *credinţa* ostaşului, care îşi dă seama, că pentruce are să lupte, a cui poruncă are să o plinească. Vin însă şi cu *dragostea* păstorului pentru turma sa. Chemarea, ce mă

aşteaptă ştiu, că este grea, ştiu că numai prin muncă neobosită, prin *muncă adevărată*, o voiu puteà împlinì. Pentrucă celce voieşte să înveţe pe altul, trebuie însuş să tot înveţe. Zi de zi, an de an, trebuie să ispitească cărţi, să adune învăţăminte de unde numai poate, în ce chip albina adună mierea din fiecare floare; trebuie să bage bine de seamă asupra vieţii, să cunoască firile oamenilor, în ce chip economul trebue să cunoască firea pământului, pentrucă numai astfel va ştì ce sământă să samene într'ânsul. Şi precum economul trebuie să ştie alege uneltele de lipsă pentru lucrul său, tot astfel şi celce voeşte să dea altuia învăţătură, şi mai ales preotul care are să vestească învăţătura înţelepciunii dumnezeieşti, trebuie să aibă priceperea de a alege mijloacele potrivite pentruca învăţămintele pe cari le împărtăşeşte să şi fie primite. Toate acestea se pot face numai prin silinţe neobosite, *prin muncă.*

Adevărat, nu prin munca palmelor aspre, ci prin munca minţii, nu prin mijlocirea uneltelor făcute de mâna omenească, ci prin mijlocirea unei unelte mult mai alese, cu care însuş Dumnezeu a înzestrat pe om, prin mijlocirea *graiului;* nu prin lucrarea corpului trecător, ci prin lucrarea sufletului vecinic să săvârşeşte munca chemării preoţeşti.

Sf. Ioan Gură de aur, gândindu-se la munca sufletească, pe care are a o săvârşì preotul şi la datorinţele multe şi grele ale chemării sale, zice: «*Preotul trebuie să aibă înţelepciune multă şi înainte de înţelepciune dar mult dela Dumnezeu*», pentrucă zice acelaş sfânt Părinte «preoţia se poartă pe pământ, dar are un fel de slujbe cereşti» (Scrierea despre preoţie). Şi în adevăr, preotul pe lângă că este un ostaş al lui Dumnezeu şi păstor sufletesc al turmei cuvântătoare, el este şi un săvârşitor

al unor slujbe cereşti, al unor servicii îngereşti, după cuvintele sfinţilor apostoli Pavel (I Cor. 4, 1):

«Aşa să ne socotească pe noi omul ca pe nişte slugi ale lui Hristos şi *ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu*». Preotul este mijlocitorul, prin ale cărui rugăciuni şi servicii bisericeşti se împărtăşesc creştinilor darurile cele bogate, binecuvântarea şi tainele lui Dumnezeu, cari sfinţesc, mângăie, împacă şi unesc sufletele oamenilor cu Ziditorul lor, cu Dumnezeu.

I. C.! Ca săvârşitor al sfintelor taine şi servicii bisericeşti mă voiu silì a fi cu cucernicia, pe care o cere însemnătatea lor, mă voiu năzuì a vă face să pricepeţi tot mai bine înţelesul şi preţul cel mare al lor pentru vieaţa sufletească a fiecăruia dintre Dumneavoastră.

Pentruca munca mea de preot în această comună să aducă însă roade, am lipsă, iubiţi creştini, de încrederea Dumnivoastre faţă de mine, de încrederea turmei faţă de păstor. Gândul, inima şi silinţele mele, începând cu ziua de astăzi, sunt pentru înaintarea Dumnivoastre în tot ce este bine, plăcut, folositor şi frumos înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Vă rog ca şi gândul şi inima Dumnivoastre să fie înţelegătoare şi iubitoare. Sufletele Dumnivoastre să fie acel ogor cald şi primitor, în care căzând sămânţa cea bună a învăţăturilor bune, să crească şi să aducă roadă. Prin încredere împrumutată, prin bunăînţelegere şi unire, am nădejde, că multe lucruri bune se vor puteà face în această parohie, silindu-ne cu hărnicie spre tot binele, toţi de o potrivă şi cerând totdeauna ajurorul cel puternic al lui Dumnezeu.

Către El mă îndreptez şi eu în această zi, cu prilejul întrării mele în sfânta Sa slujbă şi-l rog, zicând:

Doamne, Dumnezeul nostru, celace întru iubirea Ta de oameni cea nemărginită n'ai lăsat omenirea a

rătăcì până în sfârşit în noianul neştiinţii şi al fărădelegilor, ci i-ai trimis mântuitor şi învăţător al poruncilor Tale pe unul născut Fiul Tău, care şi înălţându-se la Tine, de unde a venit, a pus vestitori ai legii Tale pe apostolii Săi, cărora le-a trimis de sus darul Sf. Duh al înţelepciunii şi puterii: Doamne, caută din lăcaşul Tău cel preaînalt, binecuvintează întrarea mea în slujba Ta şi-mi trimite şi mie nevrednicului urmaş al Apostolilor înţelepciunea şi puterea de a vestì acestor credincioşi ai Tăi: Legea preasfântă a voiei Tale şi măririle numelui Tău, acum şi în toate zilele vieţii mele. Amin.

Iosif Pop.

Predică pentru timpul răsboiului.

Iubiţi Creştini! Când urc azi amvonul, o fac aceasta pentru luminarea sufletelor şi mângăierea inimilor voastre scârbite de întâmplările grele prin cari trece azi ţara noastră întreagă.

....Erà într'o Sâmbătă seara, când dela un capăt al ţării până la celalalt o veste străbate cu iuţeala fulgerului, ducând cu sine o mare însufleţire «pentru patrie şi împărat» deoparte, iar de alta frica şi cutremurul morţii.

In oraşe şi sate aceasta ştire fù primită cu mare înflăcărare. Fiecare cetăţean când o auzì, îşi lăsă lucrul din mâni; domnii din cancelarii şi meseriaşii de prin ateliere dau fuga în piaţă, unde mulţimea agită pentru răsboiu. Telegraful şi telefonul — în fiecare oră a nopţii aceleia spre Duminecă — aduceau noi amănunte. In oraşele capitale, gazetele sunt puse la tipar în ediţii speciale, iar pe la miezul nopţii mulţimea agitată ceteşte

însetată știrile despre izbucnirea răsboiului între monarhia noastră și regatul sârbesc.

In dimineața Duminecii următoare, deodată cu sunetul clopotelor cari chiemau pe creștini la sfânta biserică, vestea se răspândește și pe la sate. Groaza se face văzută pe fețele tuturor. Năcazul venì pe neașteptate, tocmai în timpul când țărănimea erà în focul lucrului de câmp — datorința față de patrie trebue însă împlinită. Astfel «din câmp, de acasă, dela plug plecat-au astăvară — vrednicii noștri plugari cu ochii înlăcrămați și cu fața întoarsă cătră cer, unde e tronul veșnic al dreptății. Să mângăiau bieții cu voința Atotputernicului D-zeu, și Domnul Cel tare în răsboaie». Deci fie voia Domnului! Fierberea și iritațiunea creșteà într'una. Bărbații fac fețe gânditoare, iar femeile mame, soții și surori — sunt cuprinse de spaimă la auzul tobelor, cari aduc la cunoștință plecarea la oaste.

In zilele dintâi ale mobilizării se nădăjduià însă din partea unora· că Serbia își va recunoaște greșala și astfel va primì și se va supune în cele din urmă condițiilor stipulate pentru fărădelegile comise contra Monarhiei. Insă voia cea mare și neștiută a lui Dumnezeu a fost și este ca năcazul pornit dela vrăjmași asupra noastră să nu se oprească acì. Firele telegrafice aduc într'una știri despre alte jertfe nouă, cari ni se cer pentru apărarea patriei și a iubitei noastre glii strămoșești. N'auziți voi gemetele bătrânei Europe, acum când stau față în față cele mai puternice împărății și popoară ale lumii?!

Am lăsat ca să vă treacă pe dinaintea ochilor aceste întâmplări din zilele noastre — cari le auziți și voi, iubiților, vorbindu-se în multe feluri — pentruca să vi le

prezint ca o urmare a unór fărădelegi cari au dăinuit în sinul omenimii şi aşa şi în comuna şi ţinutul nostru.

Să ştiţi deci iubiţilor! că nu mi-aş face datorinţa, dacă n'aş folosì prilejul de a Vă învăţà în aceste zile grele îndemnându-vă mai ales acum ca să umblaţi pe calea cea bună. Acum şi firea voastră e mai aplicată la sfaturile bune, cari de multeori vi s'au dat dela acest loc. — Către Tine Doamne mă întorc, rugându-te ca sămânţa ce o voiu sămănà — să aducă roade bune la vremea sa!

Despre cauzele acestor năcazuri şi vremuri grele voiesc a vă cuvântà. Fiţi dar cu ascultare!

In cele dintâi veacuri creştine, creştinii aveau multe de pătimit, pentru credinţa lor, din partea păgânilor. Cele mai grele chinuri şi pedepse erau croite pe seama acelora cari ascultau învăţătura cea nouă, pe care a adus-o Mântuitorul Hristos în lume. Dar nici temniţele cele mai grele, nici moartea, nici bătăile, nici gurile leilor — cărora creştinii erau aruncaţi — nu aveau puterea de a despărţi pe creştini de învăţătura cea sfântă şi bună. Creştinii sufereau toate acestea cu cea mai mare linişte, mureau cu numele lui Hristos pe buze, fără pic de ură contra păgânilor, cari îi chinuiau atât de groaznic. Nici mucenicii aceştia n'au fost altceva decât oameni ca şi noi, însă credinţa lor cea tare şi lăpădarea grijilor lumeşti i-a apropiat de Dumnezeu într'atâta încât biserica a consfinţit pe seama lor anumite zile din an spre a fi cinstiţi de noi ca nişte luceferi ai credinţei şi ca pilde ale virtuţii. Aceştia ca unii cari sunt mai aproape de tronul lui D-zeu, se roagă pentru noi cerându-ne iertare. Departe sunt însă timpurile acestea de noi!

Dar azi când suntem în sfânta biserică, spre a ascultà cuvântul lui D-zeu, să facem o privire asupra

purtării oamenilor veacului nostru şi să vedem cum îşi îndeplinesc ei datorinţele faţă de D-zeu şi faţă de deaproapele, — să vedem cum ascultă ei de poruncile bisericeşti.

Cam peste tot, azi putem spune că oamenii numai cu numele se numesc «creştini», însă de faptele lor s'ar ruşinà şi păgânii. Vă aduceţi aminte, iubiţilor mei, de sfaturile adresate mai ales tinerimii noastre cu altă ocaziune tot din acest loc. Am fost deci cu multă băgare de seamă pentruca să văd rezultatul dorit. Cu durere trebue însă să vă spun că foarte puţin rod au adus acelea sfaturi! Nici nu mai vorbesc de slaba cercetare a sfintei biserici; căci dacă s'ar rugà lui D-zeu toţi — tineri şi bătrâni — afară la câmp, la lucrul de toate zilele, dimineaţa când se scoală şi seara când se culcă, înainte şi după mâncare, în aceste zile grele nu ne-ar fi uitat nici D-zeu pe noi. Nu greşesc când afirm că majoritatea creştinilor acestui veac atât că sunt botezaţi şi unşi cu sfântul mir şi pânăce ca copii cercetează şcoala — mai ţin la Duhul credinţei. Dela această vârstă începând, pentru foarte mulţi celelalte Taine ale bisericii noastre strămoşeşti abià de mai au oarecare însemnătate.

Spre dovedirea acestui lucru voiu amintì numai câteva cazuri. Mai ales cei mai bătrâni vă aduceţi aminte că unde s'ar fi pomenit, în tinereţea D-Voastră ca să-şi iee cineva soţie fără de binecuvântarea bisericii?! Unul ca şi acesta erà cu totul scos din mijlocul oamenilor cinstiţi. Astăzi — ce să zic? — pentru mulţi, căsătoria (cununia) nu mai este taină. Şi mult are de a se ostenì preotul lui D-zeu spre a aduce pe unii ca aceştia la calea cea dreaptă, însă de multeori fără succes.

Un alt păcat mare fac toţi acei creştini, cari în postul Paştilor vin la Sfta Cuminecătură, fără a se pregătì conştienţios. O astfel de cutezanţă nu s'a mai pomenit, în analele istoriei bisericeşti ca să vină cineva înaintea duhovnicului său, nu spre a se mărturisì — fiecât de puţin ci numai de a obţineà deslegarea! Un păcat mare şi o credinţă deşartă, cari vor aruncà pe toţi făţarnicii şi mincinoşii în muncile iadului; căci unde s'a mai auzit să fie cineva om fără păcate, afară de D-zeu — Omul Is. Hr.

Dar cui spun eu aceste cuvinte? Nu numai pentru voi sunt ele, iubiţilor mei ascultători! Ci mai ales pentru cei mulţi cari înaintea răsboiului, abià odată de două ori pe an veneau şi ei în sfânta biserică. Dar şi atunci nu într'atâta pentru *frumseţea internă a cultului* bisericesc, cât mai mult pentru cea din afară. Grijile lumii acesteia şi avuţia cea mare însă cu adevărat pe mulţi i-a orbit! *Iată într'acest răsboiu voiu cere sufletul tău dela tine, iar cele gătite ale cui vor fi?* In toate dulceţile lumii acesteia te-ai îmbogăţit, numai întru Domnul nu!... De ce nu cinsteau aceştia aşezămintele sfintelor taine şi poruncile bisericeşti? De ce n'au lipsă aceştia de sfta biserică? Prin cele acum spuse, mă simţesc dispensat de a mai răspunde, afară doar la ultima întrebare. Căci pentruce se zidesc bisericile, întreb eu pe unii ca aceia? Oare pentruca în Dumineci şi sărbători să fie goale, iar localurile de petrecere şi birturile să fie ticsite începând de dimineaţa? O stare înfiorătoare, o stare de compătimit e una ca aceasta, care să răsbună acum cu vârf! Veniţi deci acum în oara a douăsprezecea cu umilinţă pentru păcatele noastre şi cu încredere în bunătatea lui D-zeu de aflaţi mângăiere pentru scârba şi năcazurile de acum în biserica noastră strămoşească, care tot-

deauna a servit de scut și ajutor «mult încercatului nostru neam». Așa făceau strămoșii noștri din trecut, deci astfel să facem și noi cei de acum, îmbrăcându-ne trupul cu vestminte curate, dar mai ales sufletul curățindu-l și împodobindu-l cu gânduri sfinte și nepătate. Cu durere constat însă că aici mulți află totdeauna o cauză oarecare, prin care își scuză necercetarea bisericii. Astfel unii se plâng de sărăcie, alții de lucrul mult, care-l reclamă bogăția lor dela dânșii, crezând orbiș că acestea îi absolvă de păcatul lor. Aflu potrivit a Vă povestì acì cele experiate în călătoria mea din vara trecută. Am văzut și pe acolo creștini de toate confesiunile — oameni harnici dar și înaintați în cultură. Incotro întorceam privirile lucru și activitate febrilă, când însă veneà Dumineca sau o sărbătoare, la sunetul clopotelor cu mic cu mare își luà fiecare drumul spre biserica căreia aparțineà. Vor zice unii că aceia poate sunt oameni cu mai puțin lucru, fiindcă nu vor fi având mult pământ ca și în părțile noastre. Eu însă vă răspund, iubiților, că altul e adevărul. Acei oameni erau stăpâniți de Duhul lui D-zeu mai mult decât de duhul lumii acesteia.

Iubiților mei! Iată vremurile sunt grele, căci, «săcurea e la rădăcină» și floarea poporului nostru își face datorința pentru patrie. Deci cuvine-se ca și noi să ne-o facem aici acasă, acì până acum grija lumii acesteia ne-a făcut să uităm datorința față de sufletul nostru, deci față de D-zeu. Oare prea mult să cere dela voi femei creștine întristate ca *acum* în fiecare Duminecă și sărbătoare cu lacrămi ferbinți să îngenunchiați și dintru adâncul inimilor să *vă rugați împreună în sfânta biserică* pentru întoarcerea sănătoasă a celor vouă iubiți!?

Vi le-am spus acestea iubiților! ca și părintele dornic de fericirea fiilor săi, pentruca să gândiți cu folos asupra

lor. Cei mai slabi într'ale credinţei să iee seama la cuvintele Mântuitorului care zice: «Bate şi ţi-se va deschide, cere şi ţi-se va da» şi care chiamă la sine prin cuvintele: «Veniţi la mine toţi cei osteniţi şi însărcinaţi şi Vă Voiu odihnì pe voi». Prin aceasta ne îndeamnă, Isus Hristos la cercetarea şi ascultarea sfintelor slujbe bisericeşti cari picură din balzamul d-zeesc cel dulce şi mângăitor în inima fiecăruia, carele are nădejde. Va vedeà atunci fiecare lumea într'o lumină mai deschisă, năcazurile şi durerile ei li se vor păreà cu mult mai mici şi mai uşoare de purtat.

Doamne! Celce mi-ai dat aceste cuvinte spre a le vestì robilor Tăi, fă ca sămânţa aruncată să dee roadă bogată spre lauda şi preamărirea dumnezeirii Tale, precum şi spre fericirea vremelnică şi veşnică a acestora. Amin. *Dr. Ioan Felea.*

Propunerea Păr. C. Nazarie.

— Impreunarea Utreniei cu vecernia zilei. —

Urmând unui exemplu găsit poate în bisericile ruseşti, unde se practică, Păr. C. Nazarie din Bucureşti a propus cu aprobarea Consistorului Superior Bisericesc din Ţară: «De a se săvârşì rugăciunile de dimineaţa şi Utrenia în presara Duminecilor şi a sărbătorilor de peste an. In chipul acesta preotul ar fi mai cruţat în vederea predicii, cântăreţul ar fi foarte mult uşurat în serviciu, când se ştie, că atunci când ajunge la liturgie şi când lumea e în biserică, bietul cântăreţ nu mai are putere să cânte, ci scoate sforţări mai mult de milă, decât de înălţare sufletească. Hvalitele (laudele) ar trebuì pretutindeni cetite, troparele, icoasele, condacele şi stihirile deasemeni».

Propunerea, care este rezultatul chibzuinţei unui preot fruntaş al bisericii româneşti, dedat la o cugetare asupra problemelor bisericeşti, a fost dictată de sigur de stările din bisericile de acolo şi a pornit cu gândul îndreptării stărilor nepotrivite, unde în cele mai multe biserici cântarea dela serviciile religioase e rezervată unui singur cântăreţ. Prin Păr. I. Popa dela Sălişte şi-a găsit şi la noi pe susţinătorul aprig, întâi făcând o dare de seamă în conferenţa preoţească a tractului Sălişte, mai apoi publicându-şi referatul în «Tel. Rom,» Nr. 31—32 a. c. Părerea contrară o reprezintă Păr. Dr. I. Stanciu în «Tel. Rom.» Nrii 42 şi 44 încingându-se o discuţie destul de lungă, — cu multe probleme ridicate la suprafaţă, — durere însă nu tot aşa de edificătoare, după cum e cu cădere să se sfârşească orice discuţie şi ori când, măcar între preoţi, — căci s'au despărţit supăraţi, acuzându-se de personalităţi ori reducându-se la «absolut nimic». Discuţia a fost relevată de Păr. E. Stoica în «Tel. Rom.» Nr. 79—80 «Două concepţii» apăr. în Nr. 81 «Puncte de orientare» de (db) şi în «Românul» Nr. 157 «O discuţie instructivă».

Nu sunt vremile de acum prielnice astorfel de discuţii, când atenţiunea tuturor e îndreptată în altă parte. Aşa e de înţeles că puţini au luat cuvântul într'o chestiune, care altfel, în cercuri mai restrânse şi în conferenţele preoţeşti adeseori a fost pomenită. Cum aflu nici în Ţară nu s'a ajuns la o soluţie, căci sfântul Sinod al României s'a declarat pentru praxa veche. Fiind vorba însă de o însemnată chestiune bisericească, şi mai ales că în legătură cu ea s'au atins probleme, cari aşteaptă o limpezire independent de obiectul discuţiei, voiu face totuşi un rezumat pentru cetitorii «Revistei teologice».

Păr. Popa, susţinătorul propunerii, o socoteşte «menită să împrimăvăreze amorţeala oratoriei, să toarne vieaţă şi putere în sufletele păstorilor», fiind un început din cele mai salutare, chemat să primenească şi să adapteze împrejurărilor, dar nu să nimicească prescrisele vechiului tipic, care aşa cum se găseşte în cărţile bisericeşti e anume întocmit pentru mănăstiri, iar un altul potrivit cerinţelor vieţii practice nu avem, deşi biserica în mijlocul credincioşilor are o menire mai complexă decât mănăstirile, «institute de rugă, de îndreptare şi pocăinţă», în vreme ce biserica pe lângă aceasta trebue să fie «un focular viu de şcoală practică care să frângă credincioşilor săi deodată cu slujba liturghiei şi învăţătura evangheliei şi în legătură cu aceasta tot felul de cunoştinţe şi poveţe menite să nobiliteze inimile, să întărească credinţa în Dumnezeu, să lumineze şi să deştepte minţile» — căci numai slujba fără de învăţătura predicii rămâne a formă moartă, «precum cu apunerea luminei dispare şi căldura, tot astfel stângându-se lumina cuvântului, să stânge şi căldura cultului liturgic» (C. Erbiceanu). Acumularea slujbei de dimineaţă cu a vecerniei «n'ar fi vreo schimbare mare şi neîngăduită nici măcar o simplă schimbare de formă tipiconală ci numai de timp» întrucât cu slujba bisericească aşà cum se urmează după o mulţime de obicinuinţe locale şi aşà nu ne ţinem strict de prescrisele tipiconale, ba chiar slujba de seara cu cea de noaptea (Utrenia) învăluită mai de mult misticism şi şi mai pătrunzătoare, va aveà darul să atragă la vecernia din seara premergătoare tot aceiaşi credincioşi ca şi utrenia de dimineaţa la care nu iau parte decât «câţiva bătrâni şi bătrâne, pe când cei în puterea vârstei, mulţimea, cam peste tot locul participă numai la liturghie». S'ar ajunge însă

în acest mod la o înjumătățire cumpănită și dreaptă a serviciului divin prin ce atât preotul cât și credincioșii devin mai ușurați. — Credincioșii nu s'ar mai puteà plânge de lungimea serviciului divin pe care trebuind să-l asculte 3 ore în picioare, să istovesc și trupește și sufletește, încât sunt incapabili a mai ascultà cu atențiune la sfârșit cuvântul preotului, ori, și mai rău, de teama ostenelii rămân mai curând acasă decât merg la biserică de unde li-e rușine să iasă înainte de încheiere. Iar preotul în urma scurtării timpului de slujbă s'ar simțì obligat, chiar s'ar puteà îndatorà la întroducerea sistematică a predicei așa dupăcum îl obligă pilda creștinismului întreg, care prin cuvânt a cucerit lumea, apoi glasul cărților sfinte și al părinților bisericești, cum și în genere prescrisele oficiului său, și dupăcum cere porunca vremilor să fie adevărat învățător al poporului, «cel mai de seamă purtător de cuvânt și de idei în fiecare parohie».

Ca putere coercitivă se invoacă îndatorirea protopresbiterilor de a țineà prin diferite probleme trebuincioase în parohii, prin studii și lucrări de seamă pururea vie dragostea de muncă în rândul preoțimei... iară de altă parte decretarea predicei de obligativă pentru toate Duminecile și sărbătorile, invocându-se adevărul «când oamenii sunt ocupați cu munca ce li se potrivește, plăcerea li se naște din însăși munca lor...» Un sistem și un program de muncă bine stabilit ar duce cu sine o selecționare și a celor ce se dedică carierei preoțești știind din vreme că acum cel care nu e apt să apuce drumul la teologie să iee alt drum, iar cel ajuns în seminar, să caute să întrebuințeze timpul așa ca ocupația anilor de studiu să-i ușureze drumul în vieață.

Aceeaş importanţă o acoardă predicei şi părintele Stanciu, numai cât mai redus în pretenţii, admiţând chiar improvizaţiile uneori mai reuşite decât predica lucrată cu studiu, fapt care uşor poate ademenì, dar tot aşà de uşor poate păcălì, şi în totdeauna va rămâneà fără un efect durabil asupra inimilor, ca ori ce lucru căruia nu-i lipseşte superficialitatea. In meritul chestiunii se invoacă argumente făţiş contrare, «căci acela care nu predică invocând ca motiv serviciul divin prea lung şi obositor, nu va aveà atragere şi dragoste să predice nici dacă scurtăm sau să zicem omitem total serviciul divin». Inoirea nu va fi primită de poporul atât de conservativ din fire, cu atât mai puţin când e vorba de credinţe şi datinele strămoşeşti. La ce se mai adauge că mulţimea în genere îşi vede de afaceri pe acasă pânăce se trag clopotele a 3-oară ori şi mai târziu, acum scurtându-se mult serviciul ar lipsì total «că nu şi-au isprăvit încă afacerile», şi deci nu se pot pregătì de biserică. Fiindcă mulţimea aşà ia parte mai numai la liturghie nu e motiv de mutarea utreniei, dar nici la alte confesiuni serviciul nu e de o durată mai scurtă, cu toate că acolo adeseori credincioşii asistă numai ca simpli privitori ai unor mişcări şi mimice de ei neînţelese cum nu înţeleg nici textul şi deci nu iau parte activă:

Incât pentru preot mai bucuros va stà nemâncat în biserică decât acasă, dacă e ca oara liturghiei să rămână aceiaş şi altfel la utrenie nu are funcţii obositoare ca la liturghie. Un motiv contrar pe care se pune deosebit pond e şi acela de a fi amestecaţi cu gr.-cath. cari n'ar întârzià a ne prezentà ca *stricători de lege* iar biserica noastră ar devenì «cel puţin o biserică sectoră în soiul bisericei ortodocse universale».

De altă parte prin strămutarea utreniei de lângă liturghie s'ar surprimà cântarea din biserică, deşì are aceiaş înrâurinţă binefăcătoare ca şi pictura (icoanele) asupra credinţei şi evlaviei creştinilor, dispunându-i spre o adâncire în contemplaţiuni religioase.

Cât priveşte pe cântăreţi, la noi aproape nu se va găsì biserică unde să se poată face constatarea, că ajungând la slujba liturghiei «numai au putere să cânte..,» căci şi la utrenie cântă 2—3 cântăreţi, iar la liturghie se sporesc cu învăţătorul, cu alţi 2—3 fruntaşi, ori cântă corul şcolarilor, sau acela al adulţilor dacă nu întreaga biserică.

Inovaţiunea în sfârşit s'ar izbì de prescrisele tipicului (v. Liturghiea de I. Stefanelli pag. 91) şi chiar de dispoziţiile canonice (după dreptul canonic — Şaguna pag. 35 u.)

Chestiunea a rămas nedecisă, alţi factori având căderea de a o normà iar ca temă de discuţie aducându-se argumente îndreptăţite şi deoparte şi de alta. Rămâne însă constatat, oricât de plini de râvnă am fi, că serviciul nostru divin îndeplinit conform prescriselor e foarte lung şi obositor; după împrejurările noastre — mai puţin pentru cântăreţi, mai mult pentru preoţi şi în chip covârşitor pentru credincioşi, pentrucă e greşit a se socotì ca normă generală, că la utrenie ia parte «numai o parte disparentă de bătrâni şi neputincioşi». Nu arareori am văzut apoi vara pe cei osteniţi de truda unei săptămâni şi înmuiaţi de năbuşala căldurei din biserică — adormind în strane, ori schimbând aşà de des din picioare încât se păreà că singurul gând ce-l frământă e acela cum să-şi supoarte oboseala până în sfârşit; iară iarna în cele multe biserici e frig pătrunzător

şi în astfel de condiţii pe lângă alte neajunsuri practice nu se rosteşte ori rămâne fără efectul dorit. Dacă rămâne deci constatarea cu lungimea slujbelor nu mai puţin îndoelnică ar rămâneà încercarea unor schimbări radicale, căci reduceri şi schimbări mai mici sunt generale.

A rămas fără mult rezultat practic discuţia în jurul mutării utreniei la vecernie, în schimb însă s'au spus cuvinte drepte asupra activităţii noastre pastorale şi din ambele părţi s'a dat deosebită atenţiune întroducerii sistematice a predicei şi la noi. S'a văzut ce măsuri externe propune păr. Popa, iară păr. Stanciu cere: «toţi preoţii din tract să fie obligaţi a-şi scrie predicele de peste an, — fie şi numai 5—7 precum asemenea să fie scrise şi acele rostite în apostolatul grupurilor preoţeşti şi înaintate în tot anul conferenţei, care prin o comisiune de 2—3 preoţi mai destoinici le va censurà...»

S'a nimerit însă ca tocmai în toiul emulaţiei despre preţul ce trebue pus asupra predicei oarecine în Nrul 58 al «Telegr. Român» sub titlul «Predici în catedrală» să încerce bagatelizarea activităţii singurului om, care a căutat împlinind o arzătoare trebuinţă să dea în mâna preoţimii un mănunchiu de predici pentru vremea de răsboiu deşì prelucrări după un predicator străin. Dar prelucrări acomodate spiritului bisericei şi mentalităţii şi trebuinţelor poporului nostru.

Trebuià să fixez acì pentru moralul lucrului, fiind vorba de predică, obiceiul românesc, «că în vreme ce cei harnici clădesc, ceice nu lucră încearcă măcar să dărâme».[1]

---

[1] A fost atacul unei răutăţi neputincioase a unui necompetent doctor *în drept* şi funcţionar în rezortul *şcolar* al Consistorului arhidiecezan (deci necompetent în postul lui, decum în alte chestii!), care n'a îndrăznit până acum să urce nici măcar treapta cea dintâiu a amvonului catedralei noastre! *N. B.*

Asupra datoriilor preotului şi a activităţii sale pastorale a spus cuvinte muierile Păr. E. Stoica în «Două concepţii», dar de sigur mai bine a fost prinsă chestiunea de autorul articolului «Puncte de orientare pentru preoţime» când spune: «Ni se cere deci nouă, preoţilor, a ne îndreptà atenţiunea asupra plămădirii sufletului nostru pentru a puteà cu succes plămădì şi aluatul sufletelor credincioşilor, încredinţaţi nouă spre frământătură: *misiunii externe să-i premeargă misiunea internă*».

«Misiunea internă constă, după zisa Apostolului în «înarmarea sufletului nostru cu sabia duhului şi pavăza credinţii, punând mare silinţă ca să locuească cuvântul lui Hristos bogat întru noi». Atunci şi cuvântul nostru adresat poporului va fi plin de efect, va întărì spiritele, va fi glasul de chemare al păstorului celui...» Atât de nimerite găsesc în sprijinirea acestei teme cuvintele sfântul Simeon Tesaloniceanul, când zice: «Cu adevărat mare este taina creştinătăţii, iar celce vrea să vorbească pentru dânsa trebuie să aibă *multă evlavie* şi *multă credinţă* şi a fi *înavuţit cu ştiinţă*, numai aceluia cuvenindu-i-se a învăţà pe alţii, ca nu care cumva neştiind ce trebuie să facă şi să zică să se pomenească căzut îndată în hula oamenilor...» Multă evlavie şi multă credinţă — însuşiri cari promovate de o vocaţiune internă şi nutrite prin o educaţiune îngrijită în spirit adevărat creştinesc, câştigat în şcoală, în seminariile noastre, dar îndeosebi prin o educaţiune proprie, năzuindu-ne prin meditaţiuni religioase şi cetirea şi studiul Sf. Scripturi să ne întărim pentru greutatea chemării la care suntem destinaţi.... Iar ca o cunună a celor două însuşiri amintite e înzestrarea cu o bogată cultură teologică şi naţională; îmbogăţirea proprie cu o cultură generală şi o cultură specifică curat românească să fie ţinta

spre care avem să ne îndreptăm privirile...» spre care scop ajută mult convenirea deasă a preoţimii, unde prin comunicaţiune reciprocă se frânge, se întregesc concepţiunile, se îndreaptă neacurateţea, neclaritatea şi defectuositatea!... *Un preot.*

Un păcat e mama celorlalte.

(Din Englezeşte).

«Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; şi ei nu ştiu unde vor cădeà». (Sol. 4. 19).

Pentruce, oare — gândeşte câte unul în sine — pentruce atâta cercetare a bisericei? Nu ştiu eu oare demult ceeace mi-se poate spune în predică?... Pentruce trebue să mai cetesc din timp în timp scrieri edificătoare spre nobilitarea inimei? Eu nu găsesc în ele nimic altceva afară de ceeace ştiam de mult timp... Nu ni-se vesteşte şi imprimă oare din copilăria noastră doctrina virtuţii creştineşti? Şi oare am eu aşa mare trebuinţă de ea? Se poate, că eu nu voiu fi o fiinţă întru toate perfectă; însă cu greu voiu şi puteà deveni aşa, chiar dacă a-şi ascultà atâtea şi atâtea predici şi dacă a-şi cetì cât de multe cărţi religioase.

Astfel cugetă mulţi întru sine, ba alţii au chiar curagiul să o şi spună în buna credinţă, că au spus un adevăr.

Intr'adevăr nici nu putem trage la îndoială faptul, că cei mai mulţi dintre oamenii maturi îşi cunosc întreg cuprinsul datorinţelor lor. Insă ceeace a devenit lucru al memoriei, prefăcutu-s'a şi în lucru al întregului suflet? Suntem noi pentru aceea totdeauna aşà precum ştim că trebue să fim?

Se întâmplă prea des, ca să ne aducem tocmai atunci mai puţin aminte de ceeace e mai înţelept, când avem înclinarea şi ocaziunea să facem contrarul oprit. Pentru aceea ascultarea dumnezeeştilor cuvinte şi cetirea cărţilor religioase în biserică mie mi-se pare a fi o cerinţă indispensabilă, căci numai făcând astfel voiu puteà trezì în memoria mea amintiri mari.

In fiecare săptămână, în fiecare zi chiar suntem expuşi la greşeli.

Inclinarea spre păcat are totdeauna locuinţă puternică în noi; dar trăeşte în noi oare în tot timpul şi înclinarea spre un mod de gândire mai nobil, spre combaterea înclinărilor noastre neperfecte?... Şi dacă circumstanţe externe ne ademenesc spre făptuirea celor rele: nu e oare o datorinţă, ca simţurile noastre mai bune să le punem în mişcare cât mai des posibil contra acelora? Of şi cât de repede se şterg din noi efectele produse de religiune! Cât de trecătoare e chiar inspiraţiunea cea mai sfântă! Pentru aceea să privim atât biserica cât şi cetirea acelor cărţi, cari nobilitează inima, de nişte mijloace valoroase, cari pot oferì facultăţii şi înclinării noastre spre virtute: tărie şi preponderanţă faţă de continuele înclinări spre sensualităţi

Şi cauza răului comun, ce domneşte între oameni, e tocmai faptul că ei se ştiu mângăià aşa de uşor pentru scăderile lor; că ei sunt deplin satisfăcuţi, dacă numai nu li se pot aruncà în faţă transgresiuni civice, cari ar puteà atrage cu sine pedepse serioase, că ei se bucură când pot prin orice mijloc — afară de celce atinge inimile lor — să înşele pe alţii şi când sunt consideraţi de mai nobili, precum de fapt sunt. Astfel ei nu-şi dau silinţa să-şi stârpească obiceiurile rele şi păcatele lipite de ei şi îşi ascund modul josnic de gândire la spatele

vorbei comune: Fiecare om îşi are greşelele sale şi deci şi eu îmi am pe ale mele.

Insă ei nu se cugetă, că *orice înclinare spre greşeli e calea care duce spre crime viitoare.* Ei nu se gândesc, că ucigaşul, al cărui cap a căzut sub sabia judecătorului pământesc, că otrăvitorul, că ruinătorul căsniciilor, că beţivul scârbos, că sgârcitul, că desperatul sinucigaş — că în fine orice criminalist şi-a început cărarea înfricoşată, pe care şi-au continuat vieaţa şi care s'a finit în abizul mizeriei, numai cu satisfacerea unor aplicări de abià vrednice de dojană în tinereţa lor.

De altcum fiecare om crede şi sperează: aşà departe nu voiu ajunge!... Dar nefericiţii de răufăcători, al căror ultim mers al lor a fost cel spre eşafod, şi cei desperaţi, când au apucat instrumentul, pentru a face sfârşit ceasurilor lor — şi aceştia au ţinut pe vremuri de lucru imposibil, ca să-şi sfârşească vieaţa în felul acesta tragic. — Câte persoane de origine înaltă, în jurul leagănului a cărora răsunau cântece de bucurie şi cari ar fi considerat de nebuni pe ceice ar fi cutezat să prezică groaznicele lucruri ce au să păţească în vieaţa lor — au trebuit în fine să recunoască, că începutul crimelor ulterioare au fost nişte greşeli la aparenţă cu totul nevinovate, pe cari în limba comună a aşà zisului ton bun lumea le numeà chiar drăgălaşe.

Pentru aceea sfta Scriptură ne spune acel cuvânt plin de adevăr măreţ: «*Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; ei nu ştiu unde vor cădeà!*» (Sol. 4: 19).

Celce nu are tărie sufletească, pentru a suprimà o greşală foarte mică, nu va aveà nici putere destulă, pentru a o nimicì, când ea a devenit un viţiu dominant. Celce nu poate pune stavilă râuşorului, ce iese

din matca sa, cum va puteà înfrânà fluviul care la revărsare devastează tot ce-i stă în cale?

Greşelele sunt baze la rele, cari trec în fapte. Prima manifestare a unei inclinaţiuni rele se întâmplă adeseori prin o frică; conştiinţa până acum e curată; simţul binelui şi al dreptăţii e încă neatacat. Incă nu e greu a subjugà prima şi neputincioasa ademenire.

In momentul însă când vom permite unei înclinări sufleteşti lipsite de morală ca să-şi repeteze mai adeseori jocul său, să-şi satisfacă plăcerea sa, — puterea ei creşte, precum creşte orice putere dacă e exercitată mai des. Ea se afirmă dejà de multeori şi prin aceea că trece neobservată în deprindere.

Volnicia deprinderilor asupra oamenilor, nu e un secret; ele fac ca corpul să privească în fine de o necesitate aceea, de ce la început puteà să se lipsească cu totul, şi îl silesc adeseori contra convingerii sale mai bune ca să-şi mulţumească din timp în timp această necesitate... Beţivul la începutul deprinderii sale găsià numai plăcere pentru starea veselă, în care erà transportat în urma consumării cumpătate de beuturi spirtuoase. Nervii lui încordaţi câştigau, ca în urma unei doctorìi binefăcătoare, vieaţă nouă. El căutà ca în răstimpuri să-şi înoiască această plăcere, ori o repetà de câteori întâmplări neplăcute îi furau buna dispoziţie. Nici odată nu s'a gândit, că va devenì un beţiv ordinar, care se va încărcà odată cu disconsiderarea tuturor oamenilor mai buni, cu lacrimile de durere ale familiei sale şi că îşi va grăbì chiar moartea, — căci el mai simţià în sine puterea de a abzice, dacă ar vrea, de consumarea acelor beuturi şi erà de firma credinţă, că această putere nu îl va părăsì niciodată. — Insă acì s'a înşelat amarnic; căci prin repeţirea deasă a plăcerii sale, nervii lui s'au

deprins cu mijlocul acesta extraordinar de excitare şi de câte ori lipsià acest mijloc, îşi perdeau încordarea şi activitatea. A urmat apoi lâncezirea, deprinderea şi displăcerea în toate părţile corpului. Astfel a fost apoi constrâns nefericitul ca să-şi iee refugiu la beuturi tari, pentruca să-şi poată susţineà măcar cât de cât dispoziţia sufletească. Dacă voià însă să-şi potenţeze această dispoziţie, el trebuià să îndoiască cantitatea acelor mijloace. — Deci prima neprecauţiune s'a prefăcut din greşală în viţiu, deprinderea în o patimă neînfrânabilă. Nervii lui slăbiţi din cale afară pretindeau o măsură tot mai mare de surescitare, pentruca să nu lâncezească total. Ajuns în starea aceasta el crede că, e imposibil să se mai mântuiască. Nenorocitul se priveşte acum pierdut, fără nici un ajutor. El ameţeşte şi se rostogoleşte în abizul mizeriei şi în fine în groapa pretimpurie.

Astfel toate viţiile omului sunt — mai mult ori mai puţin — totdeauna efectul stricăciunii produse în corp în urma excitării peste măsură a nervilor, a acelor părţi nobile, pe cari sufletul ar trebuì să le folosească ca instrumente la unirea sa cu trupul; ele sunt boalele sensualităţii. Prin corp se otrăveşte în fine spiritul, precum prin spiritul necurat se otrăveşte şi distruge corpul pământesc. Tot aşà e şi mania mândriei, patima cartoforului, flacăra scârboasă de sine mistuitoare a acelui destrăbălat, — toate sunt o dispoziţie bolnavă a nervilor, provenită în urma unor plăceri nepermise, cari în fine omoară orice voinţă mai bună în om.

Pentru aceea nimenea să nu-şi considere greşala sa de neînsemnată, fie aceea cât de mică, căci *şi cea mai mică greşală poate fi o călăuză pe cărarea vieţii, care ne conduce spre perire!* Deci nimenea să nu surâdă zicând: Aşà departe nu voiu ajunge nici odată! căci

cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu: «Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; şi ei nu ştiu unde vor cădeà» — s'a adeverit prea des în chip surprinzător.

Şi apoi nu e numai împrejurarea, că înclinările ce par la început a fi într'adevăr nepericuloase, fiind menajate şi satisfăcute în mod constant se desvoaltă în vitii turbate; că deprinderea rea a copilului, de a-şi însuşì diferite lucruri, de a gustà din una şi din alta fără ştirea părinţilor, se preface mai târziu pentru adult în încercări de furt, pentru june în intenţiuni criminale şi în fine pentru bărbatul matur în hoţii de stradă adeseori împreunate cu ucideri, — nu, mai există şi o altă facultate a păcatului, anume că el zace foarte arareori numai *singur* în om, ci produce în acelaş timp şi alte rele sufleteşti, ori constrânge la acţiuni ruşinoase, pe cari făptuitorul mai înainte le urà din adâncul inimei sale.

Un păcat e mama celorlalte — astfel ne învaţă nenumăratele experienţe. Precum o otravă nu atacă numai partea din corp pe care o atinge imediat ci se strecoară în cele mai depărtate regiuni ale lui: astfel şi o singură deprindere rea, pe care în peptul nostru nu o găsim de necuviincioasă, strică în fine întreaga fiinţă a omului. Această minune îngrozitoare se explică foarte uşor, dacă ne gândim asupra naturii inimii omeneşti. — Nu e nimic mai posibil decât ca individul care, a fost destul de nenobil scuzându-şi oarecare slăbiciune să fie mai indiferent faţă de apariţia altei slăbiciuni pe care înainte nu o cunoscuse şi nu o îndrăgise. Acel om nu mai e curat; a doua pată nu-l va alterà mai mult decât cea dintâiu. El încă nu vede consecuenţele dezastruoase ale faptei sale celei dintâi şi astfel speră, că va puteà ascunde fără greutate şi urmările celei de-a doua. Şi poate îi succede. Procedura lui ruşinoasă ră-

mâne ascunsă înaintea oamenilor. Faptul, că poate ţineà pe oameni în decepţiune îi cauzează plăcere; el încearcă paşi îndrăzneţi. El contează în continuu pe prudenţa sa, pe împrejurări favorabile şi se încurcă în fine într'un labirint de deraieri, pe cari însuşi nu le mai poate controlà. — Un păcat e mama celorlalte. — Dacă ajunge prea departe de mal, fluviul îl răpeşte cu sine; el observă neputinţa de a fi mântuit abià când e scufundat în vârtejuri.

Pe cât de greu e ca să fi virtuos fără ca să fi prietinul virtuţii, tot aşa de puţin un muritor poate întinde mâna sa *unui* păcat, fără ca să nu îmbrăţişeze şi întreaga ceată cea neagră, ce-l urmează. Căci celce'şi permite o curiozitate viţioasă; celce se lasă a fi condus de o aşa numită greşală de temperament, acela şi-a pierdut dejà nobleţea întreagă a sufletului; aceluia îi e dejà spre greutate religiozitatea adevărată; pentru acela amintirea despre Dumnezeu şi eternitate a devenit dejà o imaginaţiune întunecată; pentru acela gândul la o destinaţie mai înaltă a spiritului omenesc e un basm indiferent. — Şi dacă toate acestea îi lipsesc ce-l mai reţine ca să se predee tuturor celorlalte stări ruşinoase, cari izvoräsc din păcatul principal, ce devine dominant? Stavila cea mai puternică e acum spartă, valurile stricăciunii se rostogolesc la cea dintâi întâlnire a ocaziunilor nefericite. Dar încă mai sunt unele lucruri, cari îl mai abat din calea pierzării, anume: frica de ruşinea oamenilor şi pedeapsa în faţa publicului, apoi amintirea despre vaza şi bunul nume. Insă cât de slab e frâul acesta în gura unei pasiuni neînfrânabile! Deocamdată ea poate nu e aşa de înfrânabilă, dar menajează-o şi se va întărì. Poate pericolul încă nu e mare, fiindcă tu vieţueşti în linişte şi pe lângă toate greşelele

tale mai eşti stimat încă de mulţi; cunoştiţi tu însă viitorul? Cunoşti tu oare jocul teribil al feluritelor întâmplări, cari te pot răsturnà din echilibrul tău?

Se spune adeseori despre un om care odinioară erà mult preţuit: Circumstanţele l-au făcut criminalist! Această afirmaţiune însă nu are loc, pentru că nu sunt circumstanţe cari să facă din om criminalist, e slăbiciunea omenească, e lipsa de marinimie, cari întrebuinţează circumstanţele în mod criminal. — Pentru aceea *calea celor fără D-zeu e ca întunerecul; şi ei nu ştiu unde vor cădeà!*

Adeseori aude tinerimea cuvintele: Ce vor zice despre tine oamenii? — foarte rar însă: Ce zice Atotştiutorul D-zeu şi ce conştiinţa ta? — Copilul se deprinde, ca să lucreze de dragul oamenilor şi dacă a satisfăcut ochilor acelora, el se crede mântuit de cea mai înaltă datorinţă. Toţi îl laudă, iar el se bucură de acea laudă obţinută cu uşurinţă. El îşi uită, că în pept are o lege, în cer un Dumnezeu, care judecă cu severitate. El trăeşte pentru stima lumii. Cu toate că în ţinuta lui se observă mândria, manifestarea ei copilărească produce însă numai surâs. Ceice-l încunjoară se felicită reciproc, că ar fi aprins în el scânteia cea nobilă, pe care apoi o mai şi nutresc; dar, vai ea prosperează şi fără ajutor străin.

Copilul măgulit şi desmierdat învaţă curând a ascunde o nedreptate comisă în secret şi a seduce pe părinţi şi pe educători. El se bucură, că a putut gustà din lucruri oprite fără ca să fie descoperit. El cunoaşte cele rele, însă nu le lapădă dela sine, ci le ascunde numai ca să nu recolteze dispreţ. El cunoaşte cele bune, dar le preţueşte numai ca să stoarcă dela oameni mai multă glorie.

Şi copilul mândru devine june respectabil. Pasiuni mai puternice îl încălzesc şi el vede ţinte mai înalte. El vrea să fie plăcut, vrea să strălucească; o privire de disconsiderare a altuia ar fi pentru el un chin. Străduinţa lui se îndreaptă într'acolo, ca oamenii să aibă o părere bună despre el. El îşi iartă multe acţiuni nenobile şi tinde numai ca acelea să rămână necunoscute publicului. Neexperienţa lui, uşurătatea minţii lui, simţurile lui îl împing la comiterea multor paşi greşiţi. El vrea să întreacă pe toţi în cuminţenie şi unde nu se poate, acolo totuş îi succede a ponegrì pe cel superior lui cu fel şi fel de invenţii răutăcioase. El devine calomniator, plin de invidie, dar el îşi iartă minciunile, pentrucă ele îl conduc spre scop.

Cel mai sărac e puţin considerat; pentru aceea vânătorul după cinste ureşte sărăcia nevinovată ca pe un păcat. El voeşte să imiteze pe toţi; se aruncă în cheltueli, cari întrec puterile lor. El devine risipitor şi încearcă să-şi acopere datoriile sale prin un joc norocos sau prin înşelăciuni. Dacă întâlneşte persoane de un rang mai înalt, el se ruşinează de originea sa; el ar voì să le fie egal: el poate negà pe tatăl şi pe mama lui şi e în stare a se ruşinà de fraţii lui.

Tinărul de soiul acesta îşi menţine mult timp jocul artificial. El trăeşte în splendoare; lumea îi crede şi prin aceasta scopul lui e ajuns. Dar risipa îi zdruncinează averea, creditorii îl ameninţă, perplecsitatea se ridică. El să ştie însă a se mântuì pentru un moment. El se atinge de banii ce i-au fost încredinţaţi de alţii însuşindu-şi avere străină; sperează că vor venì împrejurări norocoase când va puteà îndreptà totul, ori va puteà încărcà crima pe capul altuia. Favorul aşteptat al norocului însă nu vrea să vină. Să întunecă tot mai

tare în jurul lui. Adeseori a părăsit pe cel mincinos memoria şi încrederea oamenilor începe a dispare. El e mai deaproape observat, ceeace el o simte cu groază. Conştiinţa îşi arată puterea sa. Dar cum să-şi schimbe situaţia, cum să şi-o îndrepteze? Acum nici o tendinţă spre virtute nu plăteşte averea străină risipită, nici o căinţă în singurătate nu împacă suspiciunea oamenilor. Şi acum nu trebue mai mult decât o rază neaşteptată a luminei şi toate faptele lui celea negre sunt clare înaintea lumei. El devine mai îngrijorat, umblă palid şi tăcut. Groaza de ruşine îl zdrobeşte mai mult decât căinţa pentru răutatea sa. El încearcă celea mai din urmă mijloace desperate, ca să se mântuească: alege cu frica morţii un furt, o ucidere, o înşelăciune, o falsitate scârboasă, numai să se vadă mântuit. Dar el se încurcă tot mai strâns, tot mai adânc în ţesătura crimelor sale, tot mai departe stau oamenii, tot mai negre şi uriaşe pericolele înaintea lui; ele derâmă orice prospecte pentru viitor. Încă o zi, încă o oară, încă un moment, şi toate sunt evidente — lumea e înşelată — îl cuprinde ruşinea desonorării! Şi acum ce-i mai rămâne? Noaptea întunecată a unui arest; eşafodul încunjurat de mii de spectatori; o hotărîre grozavă, — nimicire, — sinucidere? El se rostogoleşte! Dumnezeu judecă!

Un păcat e mama celorlalte şi plata păcatului e moartea! — Voce serioasă a adevărului, cât de adânc cutremuri tu celea mai din lăuntru ale inimilor celorce te înţeleg! Of, câţi au căzut crezându-se aşà de siguri! Căci «*calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul şi ei nu ştiu unde vor cădeà*».

Gh. Henţia.

Pilde şi asemănări.

Linişte. In lupta dela Wagram, Napoleon I trecù călare, pe un cal alb ca zăpada, dealungul frontului trupelor sale. In jurul lui cădeà ploaie de gloanţe din toate părţile şi mulţi din cei cari îl vedeau se temeau să nu-l vadă răsturnându-se de pe cal în fiecare moment. El însă călăreà atât de semeţ, ca şi când ar fi fost la vre-o paradă şi nu în câmpul de luptă. Cum se explică aceasta? Prin aceea, că *Napoleon credeà în soarte.* El ţineà adecă, că glonţul, care ar fi fost să-l omoare pe el, încă nu se fabricase, ori dacă erà fabricat, atunci înzadar ar încercà să scape de el. Această credinţă îl făceà să-şi păstreze liniştea şi în mljlocul celor mai mari primejdii.

Pe câmpul de luptă al vieţii, *adevăratul* creştin încă are o asemenea linişte a sufletului, însă cu mult mai nobilă şi sprijinită pe temelii mai puternice. El e convins că nimic nu i-se poate întâmplà spre răul lui, ci toate i-se lucrează spre bine (Romani 8, 28). Poate să aibă prietini răi, poate să-i meargă rău afacerile, poate să fie pus la încercări grele şi amare, valurile tulburi ale năcazurilor pot să se ridice până de-asupra capului lui — el totuş rămâne neclintit şi plin de încredere. Pentruce? Doar pentrucă crede, ca Napoleon, în soarte? Nu, — ci fiindcă el crede în iubirea şi bunătatea lui Dumnezeu şi în toate făgăduinţele ce ni le-a dat Dumnezeu: «Nu te teme că te-am mântuit pe tine, chiematu-te-am pe numele tău, al meu eşti tu. Şi de vei trece prin apă, cu tine sunt şi râurile nu te vor acoperì, şi de vei trece prin foc, nu te vei arde, flacăra nu te va arde pe tine, că eu sunt Domnul Dumnezeul tău, celce te mântuesc pe tine» (Isaia c. 41 st. 1—2). Când eşti ocrotit de iubirea părintească a lui Dumnezeu, atunci nu aveà nici o frică şi fi liniştit!

*

Incredere. Alexandru cel Mare aveà la curtea sa, între alţii, un filozof renumit, dar care trăià între împrejurări sărăcăcioase. Odată ajunsese în mare lipsă şi strâmtoare. Cătră cine puteà el să se îndrepte cu mai multă nădejde, dacă nu cătră împăratul său? Abià ş'a prezentat filozoful cererea şi împăratul i-a şi încuviinţat-o, spunându-i să ceară dela vistiernicul său cât

îi trebuie şi va primì. Filozoful cerù o sumă mare, care după banii noştri făceà cam două sute de mii coroane. Vistiernicul însă, mirat de o cerere atât de mare, n'a voit să o împlinească, ci a întrebat mai întâi pe împăratul, ce să facă. Dupăce împăratul a ascultat în linişte toate cuvintele prin cari vistiernicul îi dovedeà cât de exagerată e cererea filozofului, zise: «plăteşte filozofului numai decât toată suma ce-a cerut-o; purtarea lui îmi place şi mi-a făcut o mare onoare, căci tocmai prin mărimea cererii sale mi-a dovedit că nu se îndoieşte, ci are toată încrederea în bunătatea şi dărnicia mea împărătească».

Cu cât mai bogat şi mai plin de bunătate este Părintele nostru cel ceresc! De aceea, cereţi dela dânsul lucruri mari, atât în ce priveşte împărăţia Lui, cât şi în ce priveşte mântuirea sufletelor noastre. «Că a ta este împărăţia şi puterea şi mărirea în veci, amin»!

*

„Neîncetat vă rugaţi!" (I Tesal. 5. 17). Cuvintele acestea ale sfântului apostol Pavel le-a înţeles şi aplicat în vieaţă foarte bine o mamă harnică şi evlavioasă. Când se trezeà în fiecare dimineaţă, se rugà lui Dumnezeu ca să-i trezească şi sufletul ei spre o vieaţă nouă. Când se spălà, se rugà pentru curăţenia inimei sale. Când se îmbrăcà, se rugà în duhul cuvintelor sf. apostol Pavel: «îmbrăcaţi-vă întru toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi stà împotriva duhului răutăţii cei de sub cer... încingându-vă mijlocul vostru cu adevărul şi îmbrăcându-vă cu platoşea dreptăţii încălţindu-vă picioarele spre gătirea evangheliei păcii»... (Efezeni 6, 11—17). Când aprindeà focul, făceà rugăciuni ca Dumnezeu să aprindă în inima ei focul Duhului sfânt şi focul iubirei de Mântuitorul. Când măturà şi curăţeà prin casă, se rugà ca bunul Dumnezeu să curăţe şi să arunce afară tot ce este rău şi necurat în inima ei. O, de-ar înţelege toţi creştinii bine, ce înseamnă: «neîncetat vă rugaţi!»

*

Ce face iubirea. Pe timpul revoluţiunii franceze a fost osândit la moarte un tinăr, de care erau legate mari speranţe în viitor. Până la ziua executării, el a fost ţinut în închisoare. De către mulţi oameni erà iubit acel tinăr, dar mai mult decât toţi îl iubeà tatăl său. Acesta îşi arătă iubirea sa prin aceea, că se furişă până în camera în care erà fiul său şi când a doua

zi judele strigă numele fiului, a răspuns el, tatăl, căci ambii aveau acelaş nume. Apoi a fost condus la eşafod şi peste puţin timp capul i-a fost despărţit de trup, ca o jertfă a iubirei ce-o aveà pentru fiul său.

Şti şi tu pe cineva, care ş'a jertfit vieaţa pentru tine păcătosul? Cunoşti tu numele: Isus Hristos? Şi şti ce l-a făcut să-şi verse sângele său pe cruce? *Iubirea!* El ne-a iubit pe toţi până la moarte. Să şti însă, că El trăieşte! Dar trăieşti şi tu pentru El? Ori nu iai în seamă jertfa ce-a adus-o pentru tine? Răspunde la aceste întrebări, gândindu-te la iubirea cea jertfitoare a Mântuitorului nostru.

*

Ce sfârşit au avut patru mari cuceritori militari. Orice mărire şi fericire am câştigà fără Hristos, e deşartă. Chiar dacă am ajunge la culmile cele mai inalte ale gloriei şi norocului, încât o lume întreagă ne-ar admirà, totuşi am rămâneà mici fără de Hristos. Despre aceasta ne putem convinge, dacă luăm în considerare sfârşitul ce l-au avut patru dintre cei mai vestiţi cuceritori ai lumii:

Alexandru Macedon, numit şi cel Mare, a cucerit cu armata sa biruitoare ţară după ţară, până ce nu s'a mai găsit nimenea să-i steà împotrivă. El aveà abià 30 de ani când pe toţi ii supusese şi plânse de năcaz că nu mai sunt ţări pe cari să le cucerească. Atât de nepotolită i-a fost setea după mărire, încât de năcaz beù vin o noapte întreagă, iar a doua zi dimineaţa a fost găsit mort.

Anibal de Cartagena, care a întrepins expediţii glorioase prin Spania şi Italia şi de puterea căruia a tremurat chiar şi Roma, capitala lumei de atunci, în urmă a fost biruit. Un nenoroc după altul l'a ajuns, până în sfârşit desperase de soartea sa şi ş'a curmat firul vieţii luând otravă.

Iuliu Cezar puternicul dictator al Romei, n'a ştiut ce-i înfrângerea în lupte. Dupăce câştigase aproape întreagă Europa pentru Romani, se întoarse în oraşul său natal, dar nu peste mult timp a fost răpus de mâni ucigaşe.

Napoleon I a fost un biruitor temut pretutindenea. Armatele lui au cucerit toate ţările Europei şi o parte a Africei. Ostaşii săi şi mulţi alţii îl adorau ca pe un semizeu. Dar n'a

întârziat nici ceasul căderii sale. In lupta sângeroasă dela Waterloo armata lui a fost bătută, iar el a fost prins, trebuind să-şi petreacă restul vieţii ca captiv pe o insulă izolată.

*

Cea mai mare iubire. Pe un drum ce trecea prin mijlocul unor întinse păduri din Polonia, alergà în fuga cailor o sanie. Iarna erà aspră de tot, zăpada mare şi lupii flămânzi. Ce sunt lupii flămânzi nu ştiu decât locuitorii din acele părţi. Bine ştià acest lucru şi nobilul care se găseà în sanie împreună cu soţia sa, precum şi servitorul care mânà caii cât îi ţineau picioarele. Nu peste mult timp, îngrijoraţii călători au auzit un urlet îndepărtat. Urletul se apropià din ce în ce, şi oricât de repede alergau caii, sania a fost încunjurată iute de o haită de lupi flămânzi. Nobilul erà înarmat bine şi ştià ţintì bine, dar oricâţi lupi a trântit la pământ, totuş au rămas încă mulţi cari se ţineau de dânşii. Nu vedeau nici o scăpare dela moartea sigură ce-i aşteptà pe toţi. Atunci servitorul credincios îi întinse stăpânului său frânele cailor şi-i zise: «Stăpâne, grijiţi de voi şi de copii mei!» — apoi, ţinând în mână o sabie, sărì chiar în mijlocul lupilor. Stăpânul său smâncì frânele şi le dete biciu cailor cari alergau ca vântul. Peste puţin timp au zărit lumină, semn că s'au apropiat de un sat. El şi soţia erau salvaţi. Atunci se gândì cu durere la credinciosul său servitor, adună în pripă o ceată de oameni curagioşi şi porniră spre locul unde a rămas servitorul între lupi. Lupii nu mai erau acolo, dar au găsit pe loc oase rupte din corpul servitorului.

Fost-a aceasta *cea mai mare iubire?* Nu, n'a fost!

In munţii înalţi ai Scoţiei, un vultur puternic luă în ghiarăle sale un copil mic, pe care mamă-sa îl pusese la o parte să doarmă în fân, în vreme ce ea lucrà la fân. Vulturul dusese pe copil la puii săi drept pradă. Cuibul vulturului se vedeà bine pe o stâncă înaltă. Dar cine ar fi îndrăznit să se urce până acolo? Un vânător îndrăzneţ făcù această încercare, dar pe când se aflà la jumătate calea îl cuprinse ameţeala şi trebuì să se deà jos. Un altul se urcă până la un loc, dar păşind odată greşit, căzù în abiz. Atunci o femeie se urcă până la cuib, luă copilul la sânul ei şi cu grijă se coborî cu el până jos. Acea femeie a fost mama copilului.

Fost-a aceasta *cea mai mare iubire?* Nu, n'a fost!

Erà sărbătoarea Paştilor în Ierusalim. O mare mulţime de oameni stăteà în jurul unei cruci, pe care a fost pironit un om, ca să sufere moarte ca un făcător de rele. El erà stropit cu sânge, încununat cu cunună de spini pe cap şi, ca măsura să fie deplină, în ultimele momente a fost batjocorit. Pentruce a pătimit şi a murit? El n'a fost om păcătos, ca servitorul nobilului polon şi ca femeia scoţiană, pentru cari moartea erà o plată pentru păcate. Nu, ci El a fost *Sfântul lui Dumnezeu.* El n'a pătimit şi murit pentru păcatele sale, nici pentru stăpânul său, dela care ar fi primit lucruri cari-l îndatorau la recunoştinţă, nici pentru copilul său. Nu, ci El a murit pentru toţi oamenii — *şi pentru dujmanii Săi* şi pentru aceia cari l-au răstignit şi cari îşi băteau joc de El în momentele din urmă, s'a rugat Părintelui Său ceresc ca să-i ierte. Pentru oamenii cei răi şi păcătoşi, cari de nenumărateori au vătămat pe Părintele cel ceresc, cari au persecutat şi răstignit pe Fiul său cel iubit, pentru dânşii acesta a suferit cea mai grozavă moarte, purtând păcatele lor şi luând asupra sa vina lor.

Este aceasta *cea mai mare iubire?* Da, *aceasta este!*

Şi cu toate acestea, de câteori oamenii rămân mişcaţi până la lacrimi când li-se povestesc cazuri de jertfire pentru alţii, cum a fost cazul servitorului polonez şi al femeii scoţiene, dar ochii lor rămân uscaţi şi inimile lor reci, când li-se vorbeşte de iubirea cea mai mare, de iubirea Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos faţă de noi oamenii păcătoşi! Şi totuşi, iubirea aceasta, care a venit să mântuească pe cei păcătoşi, este cea mai mare şi mai curată. O, inimă omenească, cât de împietrită eşti tu! O, inimă a Mântuitorului, cât de iubitoare eşti tu! Milostiveşte-te spre noi, Doamne!

N. B.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Anuare şcolare. In această vreme de răsboire cumplită, când se reclamă popoarelor afirmarea mai mult a puterilor fizice, manifestările spirituale şi intelectuale au rămas în urma acelor din anii trecuţi. Şi în cele şcolare ca în toate ramurile vieţii, se observă o reducere. Anuarele şcolare, aceste reflectoare a vieţii sufleteşti ce pulzează înlăuntrul focularelor noastre de cultură, în acest an unele au apărut în cadre reduse, altele nu au apărut şi iarăşi altele sunt închinate pomenirii cu laudă a acelor mucenici ai datoriei, cari s'au stâns pe câmpul de luptă, pecetluind cu jertfa vieţii lor «arderea de tot» pe care o aduceau zilnic la catedra, pe care au părăsit-o pentru totdeauna.

Neavându-le la îndemână nu putem dà cuprinsul tuturor anuarelor şcolare româneşti, ce au apărut, ne mărginim la cele primite la redacţie.

Anuarul institutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ort. române transilvane, redactat de păr. director Dr. E. R. Roşca, în partea literară ne dă un capitol pe 36 pag. dintr'o carte ce se află sub tipar a dlui prof. Dr. Silviu Dragomir: despre «Cei dintâi protivnici ai unirii», împreună cu 4 reproduceri din Arhiva regnicolară din Budapesta, secţia guvernului ardelean. In partea a doua se dau ştiri şcolare şi cronica institutului, din care se cade să scoatem la iveală serbarea religioasă dela deschiderea anului şcolar, care acum s'a făcut în edificiul renovat radical pentru a fi mai corespunzător trebuinţelor de educaţie şi instrucţie într'un seminar.

Anuarul institutului pedag.-teol. ort. român din Arad are în partea primă portretul regretatului profesor Dr. Avram Sădean, mort pe câmpul de luptă, şi câteva articole de apreţiare şi tânguire asupra pierderii lui, scrise de păr. director al seminarului Roman R. Ciorogariu, de alţi câţiva profesori prietini ai răposatului şi de 2 elevi iubitori. Istoricul anului şcolar arată greutăţile cu cari a trebuit să se lupte, fiind edificiile institutului reclamate pentru trebuinţele armatei, şi mersul învăţământului în astfel de împrejurări.

Anuarul institutului teol. şi pedag. român gr.-or. al diecezei Caransebeşului, publicat de direcţiunea institutului, are un studiu

al prof. Dr. V. Loichița: «Trei poeți ardeleni la începutul veac. al XIX-lea», apoi cuvântarea dela începutul anului școlar a P. S. Sale Dlui episcop Dr. Cristea și o apreciare făcută de străini profesorului Gh. Petrescu. Pe urmă datele școlare.

Anuarul gimnaziului gr.-or. român și al școalei reale din Brașov e, ca în totdeauna, cu superioară îngrijire redactat de directorul Victor Onițiu și totodată și mai bogat, potrivit model de urmat pentru institutele noastre după felul lor. — In partea literară se publică 4 discursuri ocazionale — la încheierea anului școlar despre «Mișcarea sportivă în raport cu tinerimea noastră școlară», V. Onițiu, altul al directorului V. Stanciu, Arad, ca mulțămire a absolvenților din 1904, discursul prof. Dr. I. Blaga în amintirea prof. Dr. Al. Bogdan și discursul catehetului Dr. C. Papuc la serbarea patronului gimnaziului. — Se publică apoi câteva «cercetări filologice» ale prof. Dr. C. Lacea. Urmează apoi un frumos articol de aprețiare a vieții și activității eroului căzut pe câmpul de luptă Dr. Al. Bogdan, de prof. Axente Banciu, alte păreri ale elevilor despre iubitul lor profesor, și s'au strâns aci și voci de presă la moartea și în amintirea profesorului Dr. Al. Bogdan. Un portret și un Cântec ostășesc, de G. Coșbuc, aranjat pe note de prof. G. Dima în memoria lui Al. Bogdan fac cadrele jalnicului tablou al vrednicului fost profesor. In partea a doua se dau lămuriri amănunțite asupra mersului școalei în decursul anului 1914/15.

Anuarul școalei comerciale superioare din Brașov, publicat de directorul Arseniu Vlaicu, are traducerea unui articol despre «Cursul al VIII-lea de expansiune comercială din Barcelona» și alte date școlare.

*

Am mai primit: **„Testamentul marelui arhiepiscop-mitropolit Andreiu baron de Șaguna"** reprodus din protocolul sinodului arhidiecezan 1874.

Protocolul sinodului ordinar al arhidiecezei române din Transilvania ținut în 1915.

Elemente de Catihetică sau metodica religiunii în școalele poporale, de Dr. Petru Barbu. In interesul catehetilor noștri asupra acestei lucrări vom reveni.

CRONICĂ.

Cătră cetitori! Rugăm pe onoraţii noştri abonaţi cari sunt în restanţă cu abonamentul pe anul acesta şi pe anii trecuţi, să binevoească a ni-l trimite în timp scurt. In scopul acesta alăturăm în corpul acestui număr câte un *mandat postal*.

Sunt mulţi de aceia cari, ca să profite de predicile de răsboiu, au trimis abonamentul numai pe anul 1915, dar nu şi pe trecut — deşi au restanţe, unii chiar de pe mai mulţi ani. Rugăm pe aceşti restanţieri să nu-şi uite îndatoririle materiale de pe trecut faţă de această revistă, scoasă cu multe jertfe.

Celor cari au trimis abonamentul măcar pe acest an, li-am expedat premiile. Aşa vom face şi de aici încolo: imediat ce vom primì abonamentul, trimitem broşurile gratuite.

Cu bani *nu vindem* acele premii. Aceasta ca răspuns acelor mulţi cari ni le-au cerut fără să fie cu abonamentul achitat la revistă.

*

Nou arhimandrit. P. C. Sa părintele *Dr. Eusebiu R. Roşca*, director seminarial, a fost promovat din partea I. P. S. nostru mitropolit *Ioan* la rangul de arhimandrit. Prin această distincţie, s'a apreciat şi recunoscut zelul şi devotamentul cu care noul arhimandrit şi-a pus puterile sufletului în serviciul bisericei noastre.

La începutul acestui an şcolar s'au împlinit două decenii de când P. C. Sa păr. Dr. Eusebiu R. Roşca conduce Seminarul «Andreian». Cu această ocaziune, atât profesorii cât şi elevii Seminarului au felicitat pe jubilant, exprimându-şi sentimentele de stimă şi iubire, ce i-le păstrează. Ne asociem şi noi la aceste dorinţi de bine.

*

Doue rectificări. 1. In fascicolul 3—4 al revistei noastre am reprodus după ziarul «*Românul*» o notiţă, în care se spuneà, că odoarele mănăstirilor din Bucovina au fost transportate la Viena. Venerabilul arhimandrit al sfintei mănăstiri Putna, unde zac osemintele lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, I. P. C. Sa păr. *Teodor Patraş*, ne trimite drept răspuns la acea notiţă următoarea rectificare:

«Onorate D-le Doctor! Stă în «Revista Teologică» anul IX Nr. 3—4 pag. 70 notat «Odoarele mănăstirilor din Bucovina — la Viena» acolo se spune că şi odoarele din Putna îs duse la Viena, ce nu-i adevărat! Căci odoarele din Putna sunt toate bine păstrate în loc sigur în Bucovina şi nu lipseşte nici un articol. Tot aşa nu-i adevărat că Mitropolitul Repta ar fi dat consimţământul la această înstrăinare; drept este că Mitrop. Repta a poruncit să se ascundă lucrurile mănăstirei într'un loc sigur. Poftesc deci a rectificà nota de mai sus».

Cu toată plăcerea publicăm rectificarea trimisă de păr. arhim. Patraş şi ne pare bine, că preţioasele odoare dăruite mănăstirilor din Bucovina de cătră principi, mitropoliţi, boieri români etc. şi cari reprezintă o mare valoare istorică, se păstrează bine la loc sigur.

*

2. In fascicolul 5—8 al acestei reviste, anunţând o cărticică de «*Rugăciuni pentru soldaţi*», pe coperta căreia se găsesc cuvintele: «Cu aprobarea şi binecuvântarea Preasfinţiei Sale Dr. Elie Miron Cristea, dreptcredinciosul episcop român al eparhiei Caransebeşului», puneam întrebarea: «cum se face că în loc de cele 9 po-

runci bisericeşti ale noastre, se dau cele 5 porunci bisericeşti ale apusenilor, iar cele 10 porunci (Decalogul) sunt împărţite şi ele după cum le împart apusenii şi nu după cum se obicinueşte aceasta la noi ortodocşii»?

Explicaţia e următoarea: alăturea de cărticica care conţine textul poruncilor bisericeşti şi a Decalogului ca la ortodocşi şi care aveà binecuvântarea P. S. Sale păr. episcop Dr. M. E. Cristea, s'a publicat o altă cărticică la fel, dar care conţinea textul poruncilor amintite ca la apuseni. S'a întâmplat, din greşala tipografiei, că învălitoarea cu binecuvântarea P. S. Sale a ajuns şi pe exemplare cu textul ca la apuseni, încât s'ar păreà că acestui text i-a dat P. S. Sa aprobarea. Greşala e deci a tipografului, care trebuià să fie mai atent.

Ne întrebăm însă: pentru cine se publică poruncile amintite cu textul ca la apuseni? Poate pentru fraţii uniţi, căci papişti români nu sunt, decât doar câte unul rătăcit? Dacă e aşa, se face rău că nu se păstrează textul vechiu al poruncilor, de abandonarea căruia se bucură numai ceice caută tot mai multe deosebiri între fraţii de un sânge.

*

„Cercul de publicaţii religioase şi morale“ e titlul unei grupări de preoţi şi profesori din România, cari s'au asociat cu scopul ca să adune mijloace materiale pentru publicarea de scrieri edificatoare pentru popor. I. P. S. Mitropolit Primat Conon a recomandat sprijinirea acestei societăţi prin următoarele cuvinte:

«Este îndeobşte cunoscut, că poporul român, din lipsa scrierilor morale şi religioase, pe înţelesul tuturor, este foarte adesea otrăvit de scrieri tendenţioase, cari propagă răutăţile de tot felul şi chiar criminalitatea; iar acestea pătrund mai uşor în popor, prin faptul că se distribue în broşuri mici, cu preţuri neînsemnate, şi deci accesibile tuturor, cari pot să cetească o cărticică.

«*O bibliotecă de publicaţii religioase şi morale*, în ţară la noi, a lipsit până acum — în felul lesnicios de-a puteà ajunge broşurile mici în mâna multor creştini, la oraşe şi la sate — care să-i întărească în adevărurile cele veşnice ale moralei şi religiunei noastre ortodoxe; pe când broşurile veninoase ale străinilor de neam şi de religiune, cum sunt ale socialiştilor, anarhiştilor, adventiştilor, etc. etc. se găsesc în tot localul, în casele orăşenilor şi sătenilor, contribuind pe încetul la pervertirea sentimentelor celor mai sfinte ale neamului şi credinţei noastre.

«O grupare de preoţi şi profesori din Capitală, vrednică de toată lauda, a alcătuit cercul de publicaţii religioase şi morale... cu scopul de a tipărì asemenea cărţi cât mai multe, care să pătrundă în popor numai cu preţul cel mai mic, până la 20 bani exemplarul.

«Pentru a puteà realizà scopul frumos ce se urmăreşte, trebue să dăm concurs cu toţii ca să fie cât mai mare numărul aderenţilor la gruparea de mai sus, aşa încât să facă parte din cercul de publicaţii religioase şi morale preoţii din toată Eparhia Noastră».

In scopul acesta I. P. S. Sa îndeamnă pe preoţi să primească listele de subscriere şi să câştige cât mai mulţi cetitori pe seama publicaţiilor ce le va scoate la lumină cercul de publicaţii religioase şi morale.

La această lucrare se cere şi aderenţa celoralalte eparhii din România.

Dorim laudabilei iniţiative, vrednice de urmat şi la noi, succes desăvârşit.

*

† **Ioan Micu Moldovanu.** La Blaj, în 20 Septemvrie a adormit în Domnul canonicul-prepozit I. M. Moldovanu. S'a dus dintre cei vii într'o simplitate, neobicinuită în zilele noastre, a formelor impunătoare, dar în deplină armonie cu traiul vieţii lui de o simplitate şi mai rară. In gânduri, în învăţătură, în idei ca şi în fapte a fost omul care s'a ridicat din smerit fiu de iobag la cea mai înaltă treaptă pe care neamul nostru de aici o poate da unui fiu vrednic al său: Biserica unită, a cărui preot a fost, l-a candidat la vlădicie, Asociaţiunea noastră l-a avut prezident, şi Academia română îl numără cu cinste printre membrii săi. Vieaţa şi-a încheiat-o tot printr'o faptă mare: averea de aproape un milion a pus-o sub administrarea Capitlului din Blaj ca «fundaţie culturală şi de binefacere». Vieaţa i-a fost o pildă de vieaţă preoţească, modest fără reclamă, însă muncitor fără preget, stăruitor şi energic în tot ce a întreprins şi în toate slujbele ce a ocupat. Biserica unită deplânge în el un mare fiu al său, neamul nostru pe un împreună ostenitor în cele cultural-naţionale a lui Şaguna, Şuluţiu, Cipariu, pe un continuator al înaintaşilor, vrednici iniţiatori ai operei de redeşteptare şi regenerare naţională, Şincai, Maior, Clain. Noi adaugem: s'a dus încă unul din generaţia preoţilor uniţi de valoare, cari sufleteşte au rămas aproape de ortodoxismul bisericei româneşti, cu toată plecarea către pontificele Roman, al căror reprezentant tipic a fost Petru Maior, şi cărora urmaşi în zilele noastre nu se mai văd, în paguba vieţii noastre adevărat creştineşti-româneşti. Deodată cu împărtăşirea doliului bisericei unite, dorim Blajului, ca locul devenit gol să-l poată umpleà cu omul — mai bine zis cu oameni — la cari neamul întreg, — şi noi ortodocşii, să primim cu drag cu toată deosebirea de confesiune, ca la unii ce vor şti să îmbine măcar pe cât se poate, ortodoxia în care vieţuesc cu catolicismul căruia se supun, fără să fie uneori mai papişti decât cei din jurul papei.

*

† **Leontin Simonescu.** In 30 Sept. s'a înmormântat în Sibiiu fostul secretar mitropolitan L. Simonescu. Puţini din cei mai tineri vor şti cine a fost, şi vieaţa retrasă, pe care a dus-o l-a făcut uitat şi la cei mai în vârstă. Biserica noastră ortodoxă trebue să-i fie însă recunoscătoare omului, care cu o minte ageră şi cu inimă românească, pe lângă iscusinţa de bun jurist a apărat autonomia şi interesele ei, tocmai în aceea vreme când trecea prin grele încercări de violare a caracterului ei românesc şi a autonomiei sale. Asemenea rapoartele pe cari erà chemat să le facă ca secretar mitropolitan asupra chestiunilor interne şi problemelor dela ordinea zilei, dovedesc claritate în judecată şi multă agerime în expunere şi argumentare. In slujba bisericei venise chemat de mitropolitul Miron Romanul, dupăce ieşise din administraţie. In credinţa că legea de naţionalităţi va fi legea dreaptă şi reală intrase în administraţie şi fù ales vice-comite al Caraş Severinului. Constienţios în slujbele statului pe cari le-a ocupat, a rămas întreg cu sufletul de bun român, fapt adeverit prin trecerea în slujba bisericei, al cărei arhiv ne-ar puteà vorbì de un om priceput şi harnic. — Odihnească în pace cu drepţii!

*

O mare descoperire. In Nr. 4—5 din a. 1915 al revistei «Amvonul» cetim următoarele: In *Neamul Românesc* dela 28 Iunie 1915 d-l N. Iorga comunică «O mare descoperire literară», care este aceea a găsirei unei Biblii

în limba noastră, mai complectă şi mai veche decât Biblia lui Şerban.

Este Biblia, de care se vorbià prin tradiţie, a lui Nicolae Milescu Spătarul. In prefaţa, care nu se păstrează întreagă, se spune că a fost tradusă după ediţia elinească din Frankfurt şi că a fost întregită cu cărţile, cari lipseau în ediţia elină, după izvoade latineşti şi slavoneşti.

Deci dela Milescu şi dela întregitorul său vine idea strălucitei Biblii din a. 1688.

*

Procanonul lui Petru Maior. Fraţii uniţi, cei de aici ca şi cei din Ţară, s'au speriat la vestea retipăririi Procanonului şi nu înţelegem de ce, când e vorba simplu de retipărirea unei opere a vestitului Petru Maior, o lumină a bisericii unite, cu care urmaşii nu întârzie a se mândrì la prilejuri solemne. Acum în «Cultura Creştină» Nr. 11 se riscă o adevărată batjocură la adresa marelui istoric, cum n'am fi crezut niciodată că oameni mărunţi pot să vorbească de un om mare. Admitem şi noi că Petru Maior n'a fost o autoritate dogmatică, dar a fost un scriitor bisericesc, un istoric în toată puterea ce compoartă cuvântul, şi ca atare, va fi fost în stare să-şi fixeze impresiile şi observările personale asupra raportului bisericii române gr.-catolice cu biserica papistă, pe care o a văzut aşa cum e, desigur în vremea când şi-a făcut educaţia la Roma, impresii şi observări pe cari şi le-a completat prin experienţele de acasă. Trebuie cuiva multă îndrăzneală, ca să nu zicem altfel — să poată tipărì cu aprobarea recunoscătoare a unei reviste bisericeşti gr.-catolice cuvinte ca aceste despre scrisul lui P. Maior: «Dar admiţând chiar, că într'adevăr Petru Maior a putut scrie Procanonul, tot nu face parale, pentrucă omul la mânie ori din patimă, scrie multe nărozii»... Singura reflexiune ce putem face la astfel de vorbe e că omul vorbeşte din prisosul inimii sale, dar oricât de frivole ar fi vorbele cuiva, opera lui P. Maior, din care face parte Procanonul nu se poate întunecà prin dispreţ şi hulă; adevărul tot adevăr rămâne oricât de mult i-ar dureà pe ceice se feresc de el. Iar ceice îl recunosc ori unde, au datoria să-l scoată la lumină, pentru folosul sufletesc al celor ce n'au avut putinţa să-l cunoască — iată rostul retipăririi Procanonului.

Tot aşa de rezistentă e osânda adusă profesorului academician C. Erbiceanu pentru îndrăzneala de a fi dat întâia ediţie a Procanonului. Nu observă Domnii dela «Cultura Creştină» distincţia precisă ce o face acest istoric cumpănit rostului unirii când spune: «unaţia n'a adus nici un folos nici religios nici politic Românilor». Băgaţi de seamă că nu se tăgădueşte un oarecare folos cultural, dar din punctul de vedere al vieţii religioase şi politice a Românilor din această ţară, cuvântul «nici un folos» e cât se poate de domol, când pe dreptul trecutul ne dovedeşte şi vieaţa de toate zilele ne arată mereu pierderea enormă, ce a îndurat neamul nostru prin această sfâşiere confesională.

Mai puţin înfriguraţi fraţii grecocatolici de aici ca şi răsleţii de oriunde, cetind cu atenţiune «procanonul» când se va desface, vor puteà învăţà multe pentru îndreptarea lor şi gândindu-se fără mânie şi ură poate... vor dà dreptate omului, care a avut toate însuşirile personale ca să poată spune tot ce a spus şi atunci când unul şopteşte că «erà pe acì să ajungă Vlădică neunit la Sibiiu», iară celalalt afirmă «Petru Maior însă chiar episcopie neunită a refuzat»...

*

De ce Evreii se roagă cu capetele acoperite, iară noi Creştinii cu capetele descoperite? E un obiceiu acesta la orientali, nu numai la Evrei, ci şi la unii creştini sirieni monofiziţi şi ortodocşi. Nici evreii nu au poruncă expresă în vechiul Testament pentru acoperirea capului, ci se justifică prin tradiţiunea străveche, care este proprie în genere popoarelor orientale. Talmudul însă consfinţeşte tradiţia prin expresiuni ca acestea: «Acopere-ţi capul tău ca să fie frica lui Dumnezeu cu tine». Asemenea i-se porunceşte iudeului «să nu facă nici patru paşi cu capul descoperit». Intr'un loc se spune: Fiindcă unuia i-a fost lene ca să-şi acopere capul la rugăciune, a avut în toată vieaţa sa înfricoşată durere de cap numită «Romaticum». Şi se ştie că evreii preţuesc cuprinsul Talmudului şi explicările sfintei Scripturi date de rabinii lor mai mult decât cinstim şi preţuim noi, scrierile sfinţilor părinţi şi dascălilor Bisericii.

Noi creştinii ne rugăm cu capetele descoperite la porunca expresă a Sf. Apostol Pavel. In Corint, se vede creştinii din iudei, ca multe alte datini iudaice voiau să întroducă obligatorie şi datina de a se rugà cu capetele acoperite. Sf. Apostol scrie în epistola I. către Corinteni (XI, 4—5): «Tot bărbatul rugându-se sau prorocind cu capul acoperit îşi ruşinează capul lui. Iar toată femeia rugându-se sau prorocind cu capul desvălit îşi ruşinează capul ei, că totuna este ca şi cum ar fi rasă» Iar spre desluşirea lucrului de ce numai bărbatul nu-şi acopere capul adauge: «Că bărbatul nu este dator să-şi acopere capul, chipul şi slava lui Dumnezeu fiind, iar muerea slava bărbatului este, că nu este bărbatul din femee, ci femea din bărbat, ...pentru aceea datoare este femeea să aibă învălitoare în cap, pentru îngeri» (v. 7—10). (Vezi Biserica ortodoxă. Nr. 2—915).

*

Nu vine lumea la biserică nici în aceste vremuri de grea încercare. Nu, pentrucă din religiositatea poporului nostru lipseşte conştiinţa de creştin luminat, care ştie şi e pătruns de ceeace ştie. S'au arătat şi până acum constatări făcute acolo în câmpul de luptă, că răsboiul cumplit a purificat sufletele, dar — din cele ce se petrec sub ochii noştri, observând pe cei rămaşi acasă, ca şi pe unii din cei cari au gustat amarul campaniei, dar scăpaţi cu vieaţă au fost dimişi cu desăvârşire ca neapţi şi cari întorcându-se şi-au reluat vieaţa de mai nainte, uneori mai aprigi în patimi,— trebue să facem constatări contrare. Nu pentruca să descurajăm, ci mai vârtos ca să nu ne lăsăm ademeniţi de gândul, că răsboiul va prelucrà sufletele aşa, că pe cei rămaşi în vieaţă îi vom primì de-a gata ca buni creştini. Avem temerea, că toate manifestările de religiositate, credinţă, alipire, supunere şi nădejde în Dumnezeu, aşa cum se văd la soldaţi, ca şi la cei rămaşi acasă a lor, sunt manifestări dictate nu de «frica de Dumnezeu» ci de frica răsboiului, deci de o cauză vremelnică, a cărei acţiune şi efect numai vremelnice pot fi. Constatarea se sprijineşte pe observările făcute la front şi acasă. Lucrul acesta trebue să deà de gândit celor puşi să privegheze vieaţa sufletească a poporului nostru. Participarea creştinilor la serviciile divine, cercetarea bisericii, e desigur manifestarea cea mai desluşită a religiosităţii lor, dar e desigur şi cea mai inofensivă pentru egoismul personal, de care omul se desbracă aşa de greu, dar al cărui ignorare creştinismul o socoate de întâia condiţie. Şi

dacă facem constatarea amară, că cei de acasă, — «după ce s'au dedat şi cu răsboiul» — nu mai au râvnă către casa Domnului în măsura în care se evidenţiă aceasta măcar la începutul izbucnirii focului pustiitor, aceasta ne impune datoria de a chibzui nu numai asupra cauzelor externe. Se susţine, că serviciul e prea lung şi obositor, apoi cu multă dreptate se spune că mulţimea nu are cunoştinţele necesare pentru a înţelege şi a pătrunde în sublimitatea lui, că uneori preoţii înşişi poartă vină că bisericile sunt goale, ori apoi mai cu dinadinsul să pune în sarcina intelectualilor dispreţuitori ori nepăsători de cele sfinte pilda rea ce o dau poporului, că ei nu vin la biserică.... Ni-se pare însă că în discuţiile asupra problemelor bisericeşti şi religioase în legătură cu răsboiul s'a pus prea puţin pond pe măsurile urgente, ce sunt de luat în vederea unei acţiuni lămurite şi bine precizate, ce trebue să intreprindă biserica pentru premenirea fondului sufletesc al fiilor săi, folosind tulburarea, pe care răsboiul o a răscolit în suflete aşa, ca numai apa vie şi curată să aibă pe viitor revărsare în câmpul inimilor, iar nămolul patimilor şi al dedărilor rele să fie înlăturat. Trebuie găsit filtrul prin care strecurându-se vieaţa, ce trebuie trăită cu toate mizeriile aduse de răsboiu, să iasă mai curată, mai plină de putere, mai conştientă. Locul religiozităţii din obiceiuri moştenite să-l ia conştinţa religioasă clară; formelor largi, ce nu ne lipsesc, să le dăm fondul de lipsă, care singur prezintă garanţia îndreptării spre mai bine. Meşteşugul e greu, dar el este in mâua bisericei, în mâna slujitorilor ei, a preoţilor, dela cel din satul cel mai umilit până la cel de cea mai înaltă treaptă. Ca o armată bine organizată şi bine disciplinată, fie şi numai cu echipamentul pe care îl avem, — trebuie să ne înfăţişăm la lucru. Ne lipseşte **însă**, mi-se pare — strategia, planul bine definit; **munca**, răsleaţă, fără unitate de acţiune, va rămâneà numai pe lângă roade sporadice. Şi bisericile tot goale vor fi, căci lumea va rămâneà aceiaşi şi nici după răsboiu nu va venì la biserică.

*

Propaganda adventistă. Contrar temerilor exprimate de ceice s'au ocupat de primejdia propagandei adventiste, prof. dela Piteşti d-l M. Mihăileanu («Adev. biser.») crede, că ridicarea acestei secte nu va fi spre paguba bisericii, ci mai de grabă spre ridicarea ruinatului simţ religios. Şi se explică: Biserica ortodoxă n'a prea avut adversari — bineînţeles acolo în Ţară, — n'a avut de înfruntat furtunile, ce au bântuit în biserica apuseană. Urmarea a fost un lucru bun, altul rău. Bun, că biserica ortodoxă n'a avut răsboaie religioase, n'au fost prigoniri, nici schingiuiri făcute în numele religiei, şi prelaţii n'au fost ispitiţi să ia măsuri asămănătoare inchiziţiunei. Liniştea aceasta, în lipsă de adversari, de erezii şi schisme de înlăturat, a făcut, că biserica, care aiurea prin lupte şi din lupte a ieşit întărită, la noi se nărue în mijlocul nepăsării generale, căci energiile se plămădesc şi oţelesc în vremuri de grea cumpănă.

In Franţa pe vremea atacurilor socialiste înverşunate, pe măsura ce loviturile se înteţesc, literatura se îmbogăţeşte în chip uimitor, şi rândurile apologeţilor creştini sporesc, punându-se în drumul materialismului, ce se trudeşte să sfarme credinţa cu bunurile ei. La noi chestiunea religioasă e ignorată, nici vrăjmăşie, dar nici iubire de biserică. De aceia conchide chiar că, cu cât propaganda ar fi mai inteţită, cu cât s'ar vădì mai primejduită re-

ligia strămoşască, puterile celor cari lucrează în via Domnului se vor încordà, chiar ceice nu fac parte din cler vor încetà cu nepăsarea, căci aşà e omul: nepăsător de lucrurile pe cari nimeni nu le râvneşte, dar aprig chiar sare să apere şi să păstreze un lucru, pe care alţii vor să-l risipească. Aşà s'a întâmplat când abatele Baud a încercat să lovească în credinţa românească, tot ortodoxismul s'a ridicat, să apere biserica noastră — şi s'a înfiinţat aceea «Societate a femeilor ortodoxe române», care şi până acum a adus atâtea roade bune şi multe cugete răsleţe s'au îndreptat spre Mântuitorul.

De aceia poate cu cât mai mult va sporì primejdia adventistă, ochii multora se vor deschide, puteri latente se vor aprinde şi multe rele din biserică se vor tămăduì. — Aceasta însă nu înseamnă, adaugem noi, că ar fi de aşteptat creşterea primejdiei ca să producă aceleaş ravagii în sânul bisericii ortodoxe, cărora a trebuit să le facă faţă biserica apuseană, ci cu cât mai îngrabă se va înlăturà zguduirea, cu atât mai bine, ca energiile, pornirile bune, îndemnurile religioase să nu se istovească întru înfrângerea răului ce ameninţă.

*

Concordatul dintre Vatican şi Serbia. In urma încorporării noilor teritorii după răsboiul balcanic, au ajuns sub stăpânire sârbească aproape 300 mii catolici, a căror situaţie religioasă trebuià aranjată. Aranjarea s'a făcut prin a se recunoaşte Serbia de provincie bisericească cu reşedinţa arhiepiscopească în Belgrad şi o episcopie sufragană în Üsküb, dobândind libertate şi recunoscându-i-se bisericei catolice calitatea de persoană juridică.

Numirea arhiepiscopului şi episcopului revine numai papei, de care singur depind, trebuind a se face cunoscută persoana candidatului guvernului sârbesc, pentru a nu fi excepţionat din punct de vedere politic. Asemenea cu prealabila încuviinţare a guvernului se face numirea de preoţi de către arhiepiscop ori episcop după dieceza proprie.

Invăţământul religios, ca şi căsătoriile dintre catolici s'au regulat în acelaş spirit de echitate. Instrucţia religioasă a tinerimii are supravegherea episcopului sau a arhiepiscopului, şi se predă de învăţători numiţi de şeful bisericesc, în acord cu ministrul cultelor. Preotul însuşi poate fi catehet.

Privitor la căsătorii, se recunoaşte validitatea căsătoriei dintre catolici ca şi cele mixte, contractate înaintea preotului catolic după legile bisericei sale. Pricinile matrimoniale, în afară de urmările lor curat civile, se judecă de tribunalele eclesiastice catolice (După «Adevărul bis.»).

*

Intoarcere la credinţă. Profesorul *S. Hergaurd* din Copenhaga, care în patria sa aveà trista reputaţie a celui mai crâncen luptător în contra credinţii, în timpul din urmă s'a convertit la Dumnezeu. In cea din urmă ediţie a unei scrieri de pedagogie, el face următoarea mărturisire:

«Cu un simţământ de adâncă întristare îmi reamintesc acele zile, când am început să scriu această carte, căci atunci nu prevedeam de loc ce griji şi năcazuri îmi rezervase soartea. Prin experienţele vieţii, prin dureri şi suferinţe sufletul meu a fost zguduit, şi temelia, pe care mai înainte credeam că voiu puteà clădì totul, a fost zdrobită. Entuziasmul meu pentru sublimitatea ştiinţei mă făceà să cred a fi găsit în ea un razim sigur pentru toate împrejurările. Această iluzie am pier-

dut-o acum. Căci când s'au deslănţuit furtuni peste capul meu şi inima mea erà acoperită de durere şi doliu, s'a rupt ca firele cele slabe funia ştiinţei. Atunci am întins mâna după acel ajutor, la care mulţi înainte de mine au găsit scăpare: am căutat şi am găsit pace în credinţa în Dumnezeu. Nici de atunci încoace n'am părăsit ştiinţa, dar i-am dat alt loc în vieaţă. Când înaintea ochilor sufleteşti se întunecă totul şi orice speranţă pare a se stinge, atunci — după a mea convingere firmă — există numai un singur liman: credinţa sinceră şi plină de vieaţă a adevăratului creştin. Fericit e acel om, care n'a lăsat să se desvoalte lucrurile până la extrem, ci a găsit încă din bună vreme acel liman!»

*

Cuvinte remarcabile. *Dr. Edmund Dalbor,* noul arhiepiscop de Posen, cu ocazia introducerii sale în scaun a spus între altele următoarele cuvinte vrednice de a fi remarcate:

«In vremuri de mari prefaceri istorice iau în mânile mele conducerea diecezelor. Orologiul lumii semnalează ceasuri de însemnătate neprecalculabilă pentru soartea popoarelor, a bisericii şi a religiunii, ceasuri în cari se făureşte icoana viitoare a lumii.

«Incă nu ştim ce ne va aduce viitorul, dar aceasta una totuşi o simţim; că în lume se realizează scopurile lui Dumnezeu. Ceeace ieri se păreà imposibil, astăzi a devenit realitate. Degetul lui Dumnezeu s'a arătat în semne misterioase, a căror semnificaţie încă n'o putem înţelege, dar cari ne lasă totuş să întrezărim că o mare transformare se pregăteşte în lume. Va dispare tot aceea ce după voinţa lui Dumnezeu e copt pentru peire — şi va învià spre o nouă vieaţă durabilă tot aceea ce Dumnezeu voeşte să trezească şi să susţină în vieaţă. O, de ne-am arătà vrednici de aceste vremuri mari! O, de ne-am eluptà prin curăţenia inimii şi a simţirilor şi prin îndemnurile sfinte ale voinţii un loc nou printre aceia cari au vieaţă şi vreau să o aibă din prisosinţă. O, de ne-am învrednici să traducem în fapte ideile cele veşnice ale lui Dumnezeu cu privire la desvoltarea viitoare a lumii! Fiecare dintre noi, iubiţii mei, trebue să fie pătruns de marea răspundere ce trebue să-i apese conştiinţa în aceste vremuri. Implinind cu recunoştinţă poruncile Mântuitorului, prin vieaţa sa fiecare să contribue din răsputeri la aceea, ca să se coboare asupra noastră binecuvântarea lui Dumnezeu.

«Principiul împlinirii datorinţelor e valabil totdeauna şi pretutindenea; totuş, când casa noastră e în primejdie, atunci cu drept cuvânt să poate cere dela fiecare locuitor al casei ca să se poarte cu îndoită trezvie şi harnică împlinire a datorinţelor sale. Timpul de faţă e pentru noi toţi un timp de aspră strâmtorare. Mai puternic decât altădată răsună în urechile noastre glasul lui Dumnezeu: privegiaţi şi vă rugaţi!